

ZESPÓŁ SZKÓŁ KATOLICKICH • POMNIK JANA PAWŁA II

ul. Nowodworska 17, 85-120 Bydgoszcz, tel. +48 52 371 31 11, 345 98 17

www.katolik.bydgoszcz.pl, e-mail: sekretariat@katolik.bydgoszcz.pl

NIP 953 258 18 12

1	Szkoła	Katolicka Szkoła Podstawowa im. św. Wojciecha w Bydgoszczy
2	Przedmiot	Geografia
3	Autorzy programu	Ewa Maria Tuz Barbara Dziedzic
4	Wydawnictwo	Planeta Nowa
5	Nauczyciel realizujący program	mgr Aleksandra Wiśniewska
6	Rok szkolny	2022/2023
7	Klasa	Klasa 8
8	Data dopuszczenia programu do użytku w szkole	30 sierpnia 2022r.
9	Nr programu w szkolnym rejestrze programów	KSP_2022_23_Geo_8

Ewa Maria Tuz

Barbara Dzedzic

Program nauczania geografii dla szkoły podstawowej

– Planeta Nowa

Wstęp

Punktem wyjścia do napisania Programu nauczania geografii dla szkoły podstawowej – Planeta Nowa jest Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r., w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, tradycja, której słuszenie przypisuje się zadanie kształtowania tożsamości narodowej oraz wychowania patriotycznego i obywatelskiego, a także dorobek Międzynarodowej Unii Geograficznej (International Geographical Union). Opracowując koncepcję programu, wykorzystano osiągnięcia dydaktyki geografii, pedagogiki, aksjologii oraz psychologii.

Prezentowany program nauczania geografii w szkole podstawowej wyróżnia się nowatorskim podejściem zgodnym z zasadami konektywizmu i jest odpowiedzią na współczesne wyzwania edukacyjne, a mianowicie na konieczność rozwijania umiejętności selekcji informacji oraz wykorzystania nowoczesnych technologii.

Założeniem programu jest wykształcenie u uczniów umiejętności dostrzegania związków między procesami i zjawiskami oraz zdolności zastosowania wiedzy w praktyce. Tradycyjne „wiedzieć co” (know-what) czy „wiedzieć jak” (know-how) ustępuje miejsca „wiedzieć gdzie” (know-where). W myśl tego program zakłada, że nauczanie oznacza proponowanie modelu i doświadczenia, a uczenie się – praktykę i refleksję. Zadanie praktyki i refleksji odwołuje się do postulatu mówiącego o tym, że uczenie się nie polega jedynie na konsumpcji zastanej wiedzy, lecz także na jej tworzeniu. Każdy

uczeń, który chce się czegoś nauczyć, może to zrobić, włączając się do istniejącej sieci wiedzy. W nauczaniu geografii zaleca się ograniczenie zakresu wiedzy encyklopedycznej na rzecz kształcenia u uczniów umiejętności korzystania z różnego rodzaju źródeł informacji geograficznej i ich analizy oraz uwzględniania aktualnych potrzeb i wyzwań stwarzanych przez szybko postępujące zmiany kulturowo-cywilizacyjne, społeczne, ekonomiczne i geopolityczne. Jej wyjątkowa wartość edukacyjna wynika w dużej mierze z pełnienia funkcji przedmiotu integrującego wiedzę o środowisku przyrodniczym z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną oraz ze sprzyjania wszechstronnemu rozwojowi ucznia przez:

- tworzenie całościowego obrazu świata,
- łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody,
- nabywanie umiejętności interpretacji otaczającego nas środowiska, zjawisk i procesów oraz oceny działalności człowieka w środowisku przyrodniczym,
- kształtowanie pozytywnego obrazu Polski i więzi ucznia z krajem ojczystym.

Geografia jako przedmiot szkolny umożliwia młodemu pokoleniu:

- rozumienie współczesnego świata charakteryzującego się różnicowaniem społeczeństw i ich działań oraz wielkim tempem zmian,
- dostrzeganie wzajemnych powiązań regionalnych i globalnych, opartych na wiedzy o zróżnicowaniu przyrodniczym, gospodarczym, społecznym Polski i innych krajów świata,
- wyjaśnianie dynamicznych przemian gospodarczych i społecznych w Polsce i na świecie, prowadzących do rozumienia ich przyczyn i skutków, poszukiwanie odpowiedzi na trudne pytania odnoszące się do obecnej fazy rozwoju współczesnej cywilizacji.

W niniejszym programie cele kształcenia i osiągnięcia ucznia przedstawiono z perspektywy zachodzących między nimi interakcji. To podejście w swojej istocie zakłada zupełnie odmienną filozofię nauczania niż podejście tradycyjne. Punktem wyjścia są oczekiwane rezultaty, które uczeń uzyska w procesie kształcenia, a które są nazywane efektami kształcenia. Te efekty są wyrażane w postaci kompetencji, na które składają się umiejętności, wiedza oraz postawy demonstrowane po zakończonym procesie nauczania.

Ujęcie szczegółowych celów kształcenia i wychowania oraz założonych osiągnięć ucznia wskazuje, że w programie główny akcent postawiono na umiejętności, pobudzenie aktywności oraz samodzielne i kreatywne myślenie ucznia. W niniejszym programie nadrzędną rolę przypisano celom kształcenia, które powinny dominować w całym procesie edukacyjnym nad przedmiotowym materiałem nauczania służącym do osiągnięcia tych celów.

Program jest przeznaczony do realizacji w ramach przedmiotu geografia w szkole podstawowej i stanowi pierwszą część obudowy dydaktycznej, którą tworzą: komplet podręczników i zeszytów ćwiczeń do geografii, atlas geograficzny, a także Książka Nauczyciela (szczegółowy przewodnik metodyczny dla nauczycieli korzystających z tego programu), interaktywne mapy Polski oraz interaktywne materiały prezentacyjne – multibooki.

Autorki przewidują możliwość pełnej realizacji programu nawet przy minimalnej liczbie godzin wynikających z ramowego planu nauczania. Czytelna konstrukcja programu ułatwi korzystającym z niego nauczycielom osiągnięcie celów zamieszczonych w podstawie programowej.

Program został podzielony na rozdziały. Rozdział I zawiera omówienie ogólnych celów kształcenia i wychowania, na których oparto niniejszy program w nawiązaniu do podstawy programowej. W kolejnym rozdziale tabelarycznie przedstawiono szczegółowe cele kształcenia oraz osiągnięcia ucznia, a także treści nauczania, przypisując je do kolejnych klas, począwszy od klasy V, a skończywszy na klasie VIII (rozdział II). W rozdziale III umieszczono opis warunków realizacji programu, a w rozdziale IV – procedury osiągnięcia celów kształcenia i wychowania. W kolejnym rozdziale przedstawiono propozycje oceny osiągnięć ucznia, a w ostatnim – podano nauczycielom zalecaną literaturę.

Uczniowie rozpoczynają naukę geografii w **klasie V**, dlatego ważne jest właściwe wprowadzenie ich w tę dziedzinę wiedzy poprzez przedstawienie podziału nauk geograficznych i rozwinięcie umiejętności posługiwania się mapą oraz czytania jej treści w celu interpretacji zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym oraz przestrzeni społeczno-ekonomicznej. Uczniowie poznają wówczas charakterystyczne krajobrazy Polski od Tatr po Pobreże Słowińskie, a także krajobrazy świata, poczynając od strefy równikowej, a kończąc na obszarach polarnych. Charakteryzują krajobrazy m.in. za pomocą odczytywania informacji z klimatogramów i map tematycznych.

W **klasie VI** uczniowie zdobędą wiedzę na temat współrzędnych geograficznych oraz ruchów Ziemi i ich następstw. W tym celu będą wykorzystywać modele, prowadzić obserwacje i pomiary w terenie. Poznają też środowisko geograficzne oraz problemy demograficzne i gospodarcze kontynentu europejskiego na przykładzie wybranych państw. Przy realizacji tego działu należy zwrócić uwagę na rozwijanie postawy szacunku i otwartości wobec innych kultur. Ważnym zagadnieniem będzie również poznanie państw sąsiadujących z Polską. Uczniowie w czasie zajęć będą planować wycieczki po tych państwach, przedstawiać atrakcje turystyczne, omawiać przemiany gospodarcze oraz poznawać relacje między Polską a państwami sąsiednimi.

W **klasie VII** uczniowie będą się uczyć o środowisku geograficznym, problemach demograficznych i rozwoju gospodarczym Polski. Omawiane treści będą odnoszone do skali europejskiej, tak by uczniowie mogli dokonywać porównań, wyciągać wnioski i formułować prawidłowości. Podstawa programowa kładzie duży nacisk na geografie regionalną, relacje we własnym regionie i utożsamianie się z „małą ojczyzną”. Realizacja tych treści będzie się odbywać poprzez udział uczniów w projektach edukacyjnych, przygotowywanie prezentacji multimedialnych, plakatów, filmów i wystaw fotograficznych. Dla uczniów, którzy w klasach IV–VI szkoły podstawowej uczyli się przyrody, uwzględniono treści z podstaw geografii. Jest to dodatkowy rozdział, który w okresie przejściowym ułatwi uczniom po kursie przyrody zrozumienie treści dotyczących współrzędnych geograficznych oraz przećwiczenie najważniejszych umiejętności wykorzystywanych podczas pracy z mapą. Także przy konkretnych zagadnieniach dotyczących środowiska przyrodniczego Polski rozszerzono treści o elementy geografii fizycznej ogólnej, tak by łatwiej było wprowadzić omawiane treści i dostosować nauczanie do możliwości uczniów. Decyzja o realizacji zagadnień z geografii fizycznej ogólnej w klasie VII szkoły podstawowej należy do nauczyciela.

Ostatni etap szkoły podstawowej – **klasa VIII** – to czas na wędrowkę po odległych kontynentach. Uczeń, świadomy procesów zachodzących w środowisku geograficznym oraz rozumiejący zjawiska

społeczno-ekonomiczne zachodzące we współczesnym świecie, będzie łatwiej zgłębiał wiedzę o wybranych państwach. Będzie również przygotowany do dokonywania porównań między omawianymi regionami, świadomy roli geografii w poznawaniu współczesnego świata i zachodzących w nim procesów. Niniejszy program zakłada wszechstronny rozwój ucznia, dlatego w wymaganiach zwrócono szczególną uwagę na rozwój umiejętności uniwersalnych niezbędnych w dalszym kształceniu. Program nauczania geografii może być modyfikowany przez nauczycieli, dostosowany do uwarunkowań konkretnej szkoły czy klasy. Jego założeniem jest kształcenie i doskonalenie umiejętności nabywanych na lekcjach geografii, stosowania wiedzy geograficznej w praktyce, rozwijanie kreatywnego myślenia, a przede wszystkim przygotowanie ucznia do dalszej kariery edukacyjnej i kształcenia ustawicznego (edukacji permanentnej) na miarę wymogów współczesnego świata.

I. Cele kształcenia i wychowania według założeń programu

Prezentowany program precyzyjnie określa cele kształcenia przewidziane do osiągnięcia na lekcjach geografii w szkole podstawowej, zgodne z celami zamieszczonymi w podstawie programowej.

W koncepcji programu przyjęto, że edukacja geograficzna w szkole podstawowej, wspomagając rozwój ucznia jako osoby i wprowadzając go w życie społeczne, zakłada przede wszystkim:

I. W sferze wiedzy geograficznej:

1. poznanie podstawowych metod badań geograficznych, interpretacji oraz prezentacji ich wyników,
2. opanowanie podstawowego słownictwa geograficznego w celu opisywania oraz wyjaśniania występujących w środowisku geograficznym zjawisk i zachodzących w nim procesów,
3. poznanie wybranych krajobrazów Polski i świata, ich głównych cech i składników,
4. poznanie dziedzictwa kultury regionalnej oraz narodowej i postrzeganie go w perspektywie kultury europejskiej oraz światowej,
5. określenie miejsca i roli Polski oraz Polaków we współczesnym świecie,
6. poznanie głównych cech środowiska geograficznego Polski, własnego regionu i najbliższego otoczenia – „małej ojczyzny”, a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata,
7. poznanie i opisywanie zjawisk oraz procesów zachodzących w środowisku przyrodniczym Polski, a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata,
8. integrowanie wiedzy przyrodniczej z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną,
9. poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju,
10. poznanie i zrozumienie wybranych problemów społeczno-gospodarczych w skali lokalnej, regionalnej i globalnej,

11. poznanie zróżnicowania społeczno-gospodarczego i kulturowego społeczeństw na świecie poprzez pogłębienie wiedzy o ludziach, społecznościach i narodowościach,
12. rozumienie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym w skali lokalnej, regionalnej i globalnej,
13. określenie prawidłowości w zakresie przestrzennego zróżnicowania warunków środowiska przyrodniczego oraz życia i różnych form działalności człowieka,
14. wiązanie aktualnych wydarzeń społecznych i politycznych z przeszłością,
15. zdobycie wiedzy niezbędnej do zrozumienia istoty zjawisk oraz charakteru i dynamiki procesów zachodzących w środowisku geograficznym w skali lokalnej, krajowej (geografia Polski), wielkich regionów oraz świata w różnych skalach czasowych,
16. dążenie do rozumienia treści geograficznych, a nie tylko do ich pamięciowego opanowania,
17. traktowanie wiadomości geograficznych, stanowiących wartość poznawczą samą w sobie, w sposób integralny, prowadzący do lepszego rozumienia świata, ludzi i siebie,
18. dostrzeganie różnego rodzaju związków i zależności (przyczynowo-skutkowych, funkcjonalnych, czasowych i przestrzennych).

II. W sferze **umiejętności i stosowania wiedzy w praktyce:**

1. planowanie, organizowanie i ocenianie własnej nauki oraz wzięcie za nią odpowiedzialności teraz i w przyszłości,
2. skuteczne porozumiewanie się w różnych sytuacjach, prezentację własnego punktu widzenia i uwzględnianie poglądów innych ludzi,
3. poprawne posługiwanie się językiem ojczystym oraz przygotowywanie się do publicznych wystąpień,
4. prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie, dokonywanie opisu, porównywanie, klasyfikowanie,
5. wykorzystywanie wiedzy i umiejętności geograficznych w celu lepszego rozumienia współczesnego świata,
6. korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych,
7. czytanie i interpretację map różnej treści,
8. określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, ich wpływu na warunki życia człowieka i jego działalność, formułowanie twierdzeń o prawidłowościach, dokonywanie uogólnień,
9. ocenę uwarunkowań procesów przyrodniczych i społeczno-gospodarczych zachodzących w skali globalnej, regionalnej i lokalnej oraz różnych skalach czasowych,

10. wskazywanie i analizę związków przyczynowo-skutkowych oraz powiązań funkcjonalnych pomiędzy poszczególnymi komponentami środowiska geograficznego w różnych skalach przestrzennych i czasowych,
11. krytyczne myślenie, formułowanie sądów, wartościowanie, ocenianie zjawisk oraz procesów społeczno-kulturowych i gospodarczych zachodzących w różnych regionach świata oraz w Polsce,
12. stawianie pytań, formułowanie hipotez i kreatywne rozwiązywanie problemów,
13. podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i prospołecznych,
14. rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej,
15. podejmowanie konstruktywnej współpracy z innymi, nabywanie kultury sprzyjającej umiejętności komunikowania się, kształtowania trwałych i skutecznych relacji w grupie, empatii,
16. wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności geograficznych w życiu codziennym,
17. rozwijanie sprawności umysłowej oraz osobistych zainteresowań.

III. W sferze postaw i wartości (cele wychowawcze, aksjologiczne):

1. rozwijanie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym,
2. poznawanie siebie, swoich predyspozycji, talentów oraz kształtowanie różnych aspektów własnej osobowości,
3. rozwijanie pasji poznawczej skutkującej wzrostem zainteresowania i motywacji wewnętrznej do uczenia się geografii,
4. rozwijanie dociekliwości poznawczej ukierunkowanej na poszukiwanie prawdy, dobra i piękna w świecie,
5. łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym ludzkości,
6. przyjmowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania,
7. kształtowanie poczucia tożsamości, patriotyzmu oraz postaw wspólnotowych i obywatelskich,
8. kształtowanie poczucia dumy z piękna ojczystej przyrody i dorobku naszego narodu poprzez poznanie m.in.: różnych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego własnego regionu i Polski, krajobrazów Polski, walorów przyrodniczych, kulturowych, turystycznych oraz osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia, w tym sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej,
9. rozwijanie przekonania o potrzebie uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski, a także podejmowania działań na rzecz zachowania ich dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego,

10. kształtowanie pozytywnych, emocjonalnych i duchowych więzi z krajem ojczystym, z najbliższym otoczeniem społecznym i przyrodniczym („małą ojczyzną”, własnym regionem), a także w pewnym stopniu z całą planetą Ziemią,
11. rozwijanie zdolności percepcji najbliższego otoczenia i miejsca rozumianego jako „oswojona” najbliższa przestrzeń, której uczeń nadaje pozytywne znaczenia,
12. poszukiwanie, odkrywanie i dążenie do osiągnięcia wielkich celów życiowych i wartości niezbędnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie na drodze rzetelnej i systematycznej pracy,
13. kształtowanie świadomości o potrzebie współpracy dotyczącej zwalczania zagrożeń środowiska przyrodniczego oraz zagrożeń społecznych,
14. przygotowanie się do życia w rodzinie, społeczności lokalnej oraz państwie,
15. kształtowanie postaw patriotycznych,
16. poczucie odpowiedzialności za stan środowiska geograficznego i przyszły rozwój społeczno-kulturowy i gospodarczy „małej ojczyzny”, własnego regionu i Polski,
17. rozwijanie poczucia estetyki oraz potrzeby kształtowania ładu przestrzennego,
18. przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy szacunku, zrozumienia, akceptacji i poszanowania innych kultur przy jednoczesnym zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego narodu i własnej tożsamości.

Ponadto szkoła powinna kształtować u uczniów takie postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, patriotyzm, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej. W rozwoju społecznym bardzo ważne jest kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania innych kultur i tradycji. Szkoła powinna także podjąć odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji

II. Szczegółowe cele edukacyjne, osiągnięcia ucznia oraz treści nauczania w powiązaniu z podstawą programową

Dział programu	Materiał nauczania z podstawy programowej	Treści kształcenia i wymagania szczegółowe z podstawy programowej	Szczegółowe cele edukacyjne oraz osiągnięcia ucznia
Klasa V			
Geografia jako nauka	<ul style="list-style-type: none">- Podział nauk geograficznych- Źródła informacji geograficznej		<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none">- Wyjaśnia znaczenie terminu geografia,- wyjaśnia, czym się zajmuje geografia,- przedstawia podział nauk geograficznych,- przedstawia różnice między geografią fizyczną a geografią społeczno-ekonomiczną,- wymienia źródła informacji geograficznej.
Mapa Polski	<ul style="list-style-type: none">- Mapa ogólnogeograficzna, krajobrazowa i turystyczna (drukowana i cyfrowa)- Skala mapy, znaki na mapie, treść mapy	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none">- stosuje legendę mapy do odczytywania informacji,	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none">- rozróżnia plan i mapę,- rozpoznaje elementy planu i mapy,

- stosuje skalę mapy do obliczania odległości między wybranymi obiektami,
 - rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu Polski,
 - czyta treść mapy Polski,
 - czyta treść mapy i planu najbliższego otoczenia szkoły, odnosząc przedstawione na nich informacje do obserwowanych w terenie elementów środowiska geograficznego.
- rysuje plan klasy i boiska szkolnego,
 - wyróżnia skale mapy,
 - stosuje skale mapy do obliczania odległości na mapie,
 - rozróżnia wysokość względną i bezwzględną,
 - odczytuje wysokości na podstawie poziomicy,
 - rozpoznaje formy ukształtowania terenu na podstawie poziomicy,
 - rozpoznaje formy ukształtowania terenu na mapie hipsometrycznej,
 - rozpoznaje składniki krajobrazu na mapie hipsometrycznej Polski,
 - rozróżnia składniki krajobrazu najbliższej okolicy szkoły w trakcie zajęć terenowych,
 - rozróżnia rodzaje map,
 - posługuje się legendą mapy,
 - czyta treść mapy i planu najbliższego otoczenia szkoły, odnosząc te treści do

Krajobrazy Polski

- Krajobraz wysokogórski (Tatry)
- Krajobraz wyżynny (Wyżyna Krakowsko- -Częstochowska)
- Krajobraz nizinny (Nizina Mazowiecka)
- Krajobraz pojezierny (Pojezierze Mazurskie)
- Krajobraz nadmorski (Pobrzeże Słowińskie)
- Krajobraz wielkomiejski (Warszawa)
- Krajobraz miejsko-przemysłowy (Wyżyna Śląska)
- Krajobraz rolniczy (Wyżyna Lubelska)

Uczeń:

- dokonuje oceny krajobrazu najbliższego otoczenia szkoły pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki zagospodarowania terenu podczas zajęć realizowanych w terenie oraz proponuje zmiany w jego zagospodarowaniu,
- wskazuje na mapie położenie krain geograficznych Polski,
- przedstawia główne cechy krajobrazów Polski oraz wykazuje ich zróżnicowanie,
- rozpoznaje krajobrazy Polski na podstawie opisów, a także na filmach i ilustracjach,
- przedstawia podstawowe zależności między składnikami poznawanych krajobrazów,

obserwowanych w terenie elementów środowiska geograficznego,

- odczytuje treść mapy ogólnogeograficznej Polski i mapy turystycznej.

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie terminu krajobraz,
- opisuje krajobraz najbliższej okolicy szkoły na podstawie obserwacji w trakcie zajęć terenowych,
- dokonuje podczas zajęć realizowanych w terenie oceny krajobrazu najbliższego otoczenia szkoły pod względem jego piękna oraz ładu i estetyki zagospodarowania terenu oraz proponuje zmiany w jego zagospodarowaniu,
- rozróżnia krajobrazy naturalne i kulturowe na podstawie własnych obserwacji i ilustracji,

- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców wybranych krain geograficznych Polski,
 - opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Polski oraz wskazuje je na mapie,
 - przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazach powstałe w wyniku działalności człowieka,
 - przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski.
- wskazuje krainy geograficzne na ogólnogeograficznej mapie Polski i wymienia ich nazwy,
 - opisuje położenie geograficzne Tatr na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski, przedstawia główne cechy krajobrazu Tatr,
 - rozróżnia krajobraz Tatr Wysokich i Tatr Zachodnich na podstawie ilustracji,
 - rozpoznaje elementy krajobrazu Tatr na schematach i ilustracjach,
 - rozróżnia skały budujące Tatry,
 - opisuje uwarunkowania pogodowe w Tatrach,
 - uzasadnia piętrowość roślinną w Tatrach,
 - opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Podhala,
 - opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Tatr oraz wskazuje je na mapie,

- wykazuje pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Tatr powstałe w wyniku działalności człowieka, opisuje położenie geograficzne Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski,
- przedstawia główne cechy krajobrazu Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej,
- opisuje cechy krajobrazu Wyżyny Krakowsko -Częstochowskiej na podstawie ilustracji,
- wyjaśnia uwarunkowania krasowienia,
- opisuje i rozpoznaje na schematach i rysunkach takie formy krasowe, jak jaskinia, stalaktyt, stalagmit, stalagnat, wywierzyisko, skałki wapienne, doliny krasowe,
- charakteryzuje szlak Orlich Gniazd,
- opisuje wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i

kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej,

- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej,

- wskazuje pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie powstałe w wyniku działalności człowieka,

- opisuje położenie geograficzne Wyżyny Lubelskiej na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski,

- przedstawia cechy krajobrazu Wyżyny Lubelskiej,

- wyjaśnia znaczenie terminów: wąwóz, less, czarnoziem,

- wykazuje uwarunkowania upraw na Wyżynie Lubelskiej,

- opisuje miasta Wyżyny Lubelskiej (Lublin, Zamość, Kazimierz Dolny),

- przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Wyżyny Lubelskiej,

- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Lubelszczyzny,

- wskazuje pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Wyżyny Lubelskiej powstałe w wyniku działalności człowieka,

- opisuje położenie geograficzne Wyżyny Śląskiej na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski,

- przedstawia główne cechy krajobrazu Wyżyny Śląskiej,

- opisuje cechy krajobrazu Wyżyny Śląskiej na podstawie ilustracji,

- wyjaśnia znaczenie terminów: hałda, węgiel kamienny, szkody górnicze, rekultywacja,

- charakteryzuje miasta Wyżyny Śląskiej,

- przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Wyżyny Śląskiej,

- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Górnego Śląska,

- wskazuje pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Wyżyny Śląskiej powstałe w wyniku działalności człowieka,

- opisuje położenie geograficzne Niziny Mazowieckiej na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski,

- przedstawia główne cechy krajobrazu Niziny Mazowieckiej,

- charakteryzuje cechy krajobrazu Niziny Mazowieckiej na podstawie ilustracji,

- wyjaśnia znaczenie terminów: równina, kotlina, wysoczyzna, puszcza,

- przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Niziny Mazowieckiej,

- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Mazowsza,

- przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie

Niziny Mazowieckiej powstałe w wyniku działalności człowieka,

- opisuje cechy krajobrazu wielkowiejskiego na podstawie ilustracji,

- planuje wycieczkę po zabytkowej Warszawie,

- przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Warszawy,

- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Warszawy,

- opisuje położenie geograficzne Pojezierza Mazurskiego na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski,

- przedstawia główne cechy krajobrazu Pojezierza Mazurskiego,

- charakteryzuje cechy krajobrazu Pojezierza Mazurskiego (lasy, jeziora, wzgórza i pagórki) na podstawie ilustracji,

- charakteryzuje miejscowości turystyczne Pojezierza Mazurskiego

(np. Giżycko, Mikołajki, Ruciane-Nida),

- przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Pojezierza Mazurskiego,

- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Pojezierza Mazurskiego,

- przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Pojezierza Mazurskiego powstałe w wyniku działalności człowieka

- opisuje położenie geograficzne Pobrzeża Słowińskiego na podstawie ogólnogeograficznej mapy Polski,

- przedstawia główne cechy krajobrazu Pobrzeża Słowińskiego,

- charakteryzuje cechy krajobrazu Pobrzeża Słowińskiego na podstawie ilustracji,

- wyjaśnia znaczenie terminów: wydma, plaża, mierzeja, jezioro przybrzeżne,

- omawia warunki pogodowe nad morzem,
- wyjaśnia uwarunkowania bryzy,
- charakteryzuje miejscowości turystyczne Pobrzeża Słowińskiego,
- przedstawia wybrane obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Pobrzeża Słowińskiego,
- opisuje zajęcia, tradycje rodzinne i zwyczaje mieszkańców Pobrzeża Słowińskiego,
- przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Pobrzeża Słowińskiego powstałe w wyniku działalności człowieka,
- przyjmuje postawę szacunku wobec środowiska przyrodniczego i kulturowego Polski.

Klasa VI

Współrzędne geograficzne

- Szerokość i długość geograficzna
- Położenie matematyczno-geograficzne punktów i obszarów

Uczeń:

- odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na globusie i mapie,

Uczeń:

- wyjaśnia terminy: długość geograficzna, szerokość geograficzna,

	<ul style="list-style-type: none"> - Rozciągłość południkowa i równoleżnikowa 	<ul style="list-style-type: none"> - na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach, - wyznacza w terenie współrzędne dowolnych punktów (za pomocą mapy lub GPS). 	<ul style="list-style-type: none"> - określa współrzędne geograficzne punktów na globusie i na mapach w różnych skalach, - wyznacza współrzędne dowolnych punktów w terenie za pomocą GPS, - wskazuje na podstawie podanych współrzędnych geograficznych położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach, - oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową.
<p>Ruchy Ziemi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ziemia w Układzie Słonecznym - Ruch obrotowy i obiegowy - Nastęstwa ruchów Ziemi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dokonuje pomiaru wysokości Słońca w trakcie zajęć terenowych oraz porównuje wyniki uzyskane w różnych porach dnia i roku, - demonstruje przy użyciu modeli (np. globusa lub tellurium) ruch obrotowy Ziemi, określa jego kierunek, czas trwania, miejsca wschodu i zachodu Słońca oraz południa słonecznego, - wyjaśnia związek między ruchem obrotowym a widomą wędrówką i górowaniem Słońca, istnieniem dnia i nocy, dobowym rytmem 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia budowę wszechświata, - omawia teorię geocentryczną i heliocentryczną, - wyjaśnia znaczenie terminów: galaktyka, gwiazda, planeta, planetoidy, meteoroidy, meteory, meteoryty, komety, - opisuje budowę Układu Słonecznego, - demonstruje przy użyciu modeli (np. globusa lub tellurium) ruch obrotowy i obiegowy Ziemi,

życia człowieka i przyrody,
występowaniem stref czasowych,

- demonstruje przy użyciu modeli
(np. tellurium lub globusa) ruch
obiegowy Ziemi,

- przedstawia zmiany w
oświetleniu Ziemi w pierwszych
dniach astronomicznych pór roku,

- wykazuje związek między ruchem
obiegowym Ziemi a strefami jej
oświetlenia oraz strefowym
zróźnicowaniem klimatu i
krajobrazów na Ziemi.

- omawia cechy ruchu obiegowego
i obrotowego Ziemi,

- wyjaśnia związek między ruchem
obrotowym a widomą wędrówką i
górowaniem Słońca, istnieniem
dnia i nocy, dobowym rytmem
życia człowieka i przyrody,
występowaniem stref czasowych,

- wyjaśnia zmiany oświetlenia
Ziemi podczas ruchu obiegowego w
pierwszych dniach astronomicznych
pór roku,

- wyjaśnia następstwa ruchu
obiegowego Ziemi (astronomiczne
pory roku, zmiany miejsca wschodu
i zachodu Słońca, zmiany
wysokości górowania Słońca nad
widnokregiem, zmiany długości
trwania dnia i nocy, zjawisko dnia i
nocy polarnej),

- wskazuje miejsca wschodu i
zachodu Słońca w różnych porach
roku, dokonuje w terenie pomiaru
jego wysokości oraz porównuje
wyniki uzyskane w różnych porach
dnia i roku,

Geografia Europy

- Położenie i granice kontynentu
- Podział polityczny Europy
- Główne cechy środowiska przyrodniczego Europy
- Zjawiska występujące na granicach płyt litosfery
- Zróżnicowanie ludności oraz starzenie się społeczeństw

Uczeń:

- charakteryzuje położenie, przebieg granic oraz linii brzegowej Europy,
- przedstawia podział polityczny Europy oraz rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu,
- charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Europy,

- charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi,
- wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na Ziemi,
- oblicza czas strefowy i miejscowy słoneczny na kuli ziemskiej,
- wyjaśnia znaczenie terminów: czas uniwersalny, strefy czasowe, czas urzędowy,
- omawia międzynarodową linię zmiany daty.

Uczeń:

- omawia położenie, przebieg granic, linię brzegową Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej,
- opisuje ukształtowanie powierzchni Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy,

- Największe europejskie metropolie
 - Zróżnicowanie źródeł energii w krajach europejskich
 - Rolnictwo, przemysł i usługi w wybranych krajach europejskich
 - Turystyka w Europie Południowej
- określa na przykładzie Islandii związek między położeniem na granicy płyt litosfery a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi,
 - przedstawia zróżnicowanie klimatyczne Europy oraz czynniki, które o nim decydują,
 - wyjaśnia rozmieszczenie ludności oraz główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie,
 - wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego ludności Europy,
 - ocenia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji na obszarze Europy,
 - określa podobieństwa i różnice między największymi miastami Europy: Londynem i Paryżem,
 - porównuje cechy rolnictwa Danii i Węgier,
 - wykazuje związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów
- wyjaśnia zróżnicowanie klimatyczne Europy i czynniki, które o tym decydują,
 - na podstawie mapy klimatycznej i ogólnogeograficznej Europy, przedstawia zróżnicowanie roślinności w Europie,
 - omawia płytową budowę litosfery na podstawie schematu,
 - opisuje położenie geograficzne i środowisko przyrodnicze Islandii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy i map tematycznych,
 - wyjaśnia wpływ budowy geologicznej, w tym położenia na granicy płyt litosfery, na występowanie wulkanów i trzęsień ziemi na Islandii,
 - wymienia przykłady innych obszarów występowania trzęsień ziemi i wulkanów na podstawie mapy płyt litosfery i mapy ogólnogeograficznej Europy,

Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii,

- przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce na przykładzie Francji

- wykazuje związki między rozwojem turystyki w Europie Południowej a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej,

- przyjmuje postawę szacunku i zrozumienia wobec innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju.

- przedstawia zmiany na mapie politycznej Europy pod koniec XX w.,

- dokonuje podziału politycznego Europy (liczba państw, terytoria zależne, największe i najmniejsze kraje) na podstawie mapy politycznej Europy,

- ocenia przyczyny i skutki integracji europejskiej,

- przedstawia rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu,

- charakteryzuje rozmieszczenie ludności na podstawie mapy ludności Europy,

- porównuje liczbę ludności Europy na tle ludności świata na podstawie danych statystycznych,

- przedstawia zmiany liczby ludności Europy w XX i XXI w. na podstawie danych statystycznych,

- analizuje strukturę wieku i płci ludności Europy na podstawie danych statystycznych,
- opisuje przyrost naturalny ludności Europy na podstawie danych statystycznych,
- analizuje przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie,
- opisuje zróżnicowanie narodowościowo-etniczno-kulturowe ludności Europy,
- wyjaśnia przyczyny migracji ludności w Europie,
- przedstawia kraje imigracyjne i emigracyjne w Europie,
- analizuje problemy migracyjne w Europie,
- ocenia skutki migracji w Europie,
- wyjaśnia, co to jest urbanizacja,
- przedstawia zróżnicowanie poziomu urbanizacji na podstawie mapy urbanizacji w Europie,

- wykazuje podobieństwa i różnice największych miast Europy – Londynu i Paryża,
- wyróżnia źródła energii na świecie (odnawialne i nieodnawialne),
- przedstawia zmiany w wykorzystaniu źródeł energii na świecie w XX i XXI w. na podstawie danych statystycznych,
- analizuje strukturę produkcji energii elektrycznej w wybranych krajach Europy na podstawie danych statystycznych,
- wyróżnia typy elektrowni,
- przedstawia zalety i wady różnych typów elektrowni,
- opisuje odnawialne źródła energii w Europie,
- wykazuje związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii,
- charakteryzuje warunki naturalne Francji, Danii i Węgier na

podstawie mapy
ogólnogeograficznej oraz map
tematycznych Europy,

- przedstawia znaczenie
nowoczesnego przemysłu i usług w
gospodarce na przykładzie Francji,

- wykazuje związki między
głównymi cechami środowiska
przyrodniczego a rolnictwem Danii
oraz Węgier,

- porównuje cechy rolnictwa Danii i
Węgier,

- charakteryzuje typy gospodarki
Francji, Danii i Węgier,

- przedstawia walory przyrodnicze
Europy Południowej,

- przedstawia walory
pozaprzyrodnicze Europy
Południowej,

- wykazuje związki między
rozwojem turystyki w Europie
Południowej a warunkami
przyrodniczymi oraz dziedzictwem
kultury śródziemnomorskiej,

Sąsiedzi Polski

- Przemiany przemysłu w Niemczech
- Dziedzictwo kulturowe Litwy i Białorusi
- Środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Czech i Słowacji
- Problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy
- Zróżnicowanie przyrodnicze i społeczno- -gospodarcze Rosji
- Relacje Polski z sąsiadami

Uczeń:

- charakteryzuje przemiany w strukturze przemysłu w Niemczech na przykładzie Nadrenii Północnej- Westfalii,
- projektuje trasę wycieczki po Litwie i Białorusi uwzględniającej wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- przedstawia przykłady atrakcji turystycznych i rekreacyjno- - sportowych Czech i Słowacji,
- rozumie problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy,

- wykazuje znaczenie turystyki dla krajów śródziemnomorskich,
- przedstawia cechy gospodarki krajów Europy Południowej,
- przyjmuje postawę szacunku i zrozumienia wobec innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju.

Uczeń:

- wskazuje sąsiadów Polski na mapie ogólnie geograficznej Europy,
- opisuje warunki naturalne sąsiadów Polski na mapie ogólnogeograficznej Europy,
- przedstawia zróżnicowanie ludności sąsiadów Polski na podstawie danych statystycznych,
- określa główne kierunki zmian w strukturze przemysłu w Niemczech na przykładzie Nadrenii Północnej- -Westfalii,

- wykazuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i charakteryzuje gospodarkę Rosji,

- charakteryzuje relacje Polski z krajami sąsiadującymi,

- rozumie potrzebę kształtowania dobrych relacji Polski z jej sąsiadami.

- opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Niemcami,

- przedstawia główne kierunki rozwoju gospodarczego Czech i Słowacji,

- przedstawia atrakcje turystyczne i rekreacyjno-sportowe Czech i Słowacji,

- opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Czechami i Słowacją,

- wykazuje podobieństwa i różnice między środowiskiem przyrodniczym a gospodarką Litwy i Białorusi,

- opisuje walory przyrodnicze i kulturowe Litwy i Białorusi,

- projektuje trasę wycieczki turystycznej na Litwę i Białoruś,

- opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Litwą i Białorusią,

- wymienia główne problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy,

- opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Ukrainą,

- opisuje położenie geograficzne Rosji,

- wykazuje zróżnicowanie środowiska przyrodniczego i charakteryzuje gospodarkę Rosji,

- przedstawia główne problemy społeczno-gospodarcze Rosji,

- opisuje relacje sąsiedzkie między Polską a Rosją,

- przedstawia wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego jako przykłady atrakcji turystycznych krajów sąsiadujących z Polską,

- rozumie potrzebę kształtowania dobrych relacji Polski z jej sąsiadami

Klasa VII

Podstawy geografii

- Współrzędne geograficzne

- Elementy mapy,

- skala mapy

Uczeń:

- omawia cechy siatki geograficznej i wymienia jej elementy,

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie terminów: siatka geograficzna, południki, równoleżnik, zwrotniki, długość

- Poziomice, wysokość względna i bezwzględna - Podział map	- posługuje się współrzędnymi geograficznymi na siatce geograficznej i na mapie, - posługuje się odbiornikiem GPS, - omawia cechy mapy i jej elementy, - omawia siatkę kartograficzną, - przedstawia rodzaje skal, - oblicza odległości na mapie, - analizuje sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapach, - posługuje się wysokością względną i bezwzględną, - dokonuje podziału map i przedstawia ich zastosowanie.	geograficzna, szerokość geograficzna, - odczytuje wartości szerokości geograficznej zwrotników, kół podbiegunowych oraz biegunów, - wymienia cechy południków i równoleżników, - odczytuje długość i szerokość geograficzną na globusie i na mapie, - podaje cechy siatki geograficznej, - określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie, - odszukuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych, - oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową na podstawie współrzędnych geograficznych, - podaje zasady działania oraz możliwości wykorzystania odbiornika GPS,

- wyjaśnia znaczenie terminów:
mapa skala, siatka kartograficzna,
legenda mapy,
- wymienia elementy mapy,
- wyjaśnia różnice między siatką
kartograficzną a geograficzną,
- wymienia rodzaje skal,
- szereguje skale od największej do
najmniejszej,
- przedstawia skalę w postaci
mianowanej i podziałki liniowej,
- posługuje się skalą mapy do
obliczania odległości w terenie i na
mapie,
- oblicza skalę mapy, znając
odległość rzeczywistą między
obiektami przedstawionymi na
mapie,
- wyjaśnia znaczenie terminów:
wysokość względna, wysokość
bezwzględna, poziomica, mapa
hipsometryczna,
- omawia sposoby przedstawiania
rzeźby terenu na mapie,

Środowisko przyrodnicze Polski na tle Europy Relacje między elementami środowiska geograficznego na wybranych obszarach Polski

- Położenie geograficzne Polski
- Wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń na rzeźbę Europy i Polski
- Przejściowość klimatu Polski
- Morze Bałtyckie
- Główne rzeki Polski i ich systemy na tle rzek Europy oraz ich systemów
- Główne typy gleb w Polsce
- Lasy w Polsce
- Surowce mineralne Polski
- Wpływ sposobu zagospodarowania dorzecza na występowanie wezbrań i powodzi

Uczeń:

- określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski,
- wskazuje na mapie przebieg jej granic (w tym wód wewnętrznych),
- odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski,
- wskazuje na podstawie podanych współrzędnych geograficznych skrajne punkty Polski i Europy oraz wyjaśnia konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej ich obszarów,
- przedstawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w

- odczytuje z mapy wysokość bezwzględną,

- oblicza wysokości względne,

- omawia podział map ze względu na treść, skalę i przeznaczenie,

- przedstawia zastosowanie map.

Uczeń:

- omawia cechy położenia Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy,
- opisuje granicę między Europą a Azją na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy,
- przedstawia cechy położenia Polski w Europie na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy,
- odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy,
- wskazuje na mapie przebieg granic Polski (w tym wód wewnętrznych) na mapie ogólnogeograficznej Polski,

Europie na ukształtowanie powierzchni Polski,

- prezentuje główne czynniki kształtujące klimat Polski,

- charakteryzuje elementy klimatu Polski oraz długość okresu wegetacyjnego,

- wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę,

- charakteryzuje środowisko przyrodnicze Morza Bałtyckiego oraz przyczyny degradacji jego wód,

- opisuje walory przyrodnicze Wisły i Odry,

- charakteryzuje systemy rzeczne obu tych rzek oraz porównuje je z wybranymi systemami rzecznyymi w Europie,

- wyróżnia najważniejsze cechy gleby brunatnej, biellicowej, czarnoziemiu, mady i rędziny,

- oblicza rozciągłość południową i równoleżnikową Europy i Polski,

- wykazuje konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski i Europy,

- charakteryzuje obszar Polski na tle struktur geologicznych Europy (ze szczególnym uwzględnieniem obszarów fałdowań) na podstawie map geologicznych,

- przedstawia ruchy górotwórcze w Europie i w Polsce,

- rozróżnia typy gór (fałdowe, zrębowe, wulkaniczne),

- wymienia nazwy gór fałdowych, zrębowych oraz wulkanicznych w Europie i w Polsce, a także wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej Europy i Polski,

- wyjaśnia znaczenie terminów: plejstocen, holocen, glacjał, interglacjał, krajobraz polodowcowy, rzeźba staroglacjalna, rzeźba młodoglacjalna,

- wskazuje ich rozmieszczenie na mapie Polski oraz ocenia przydatność rolniczą,
- rozróżnia główne rodzaje lasów w Polsce (na podstawie filmu, ilustracji lub w terenie) oraz wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości Polski,
- podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego,
- wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski oraz omawia ich znaczenie gospodarcze,
- przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski,
- analizuje i porównuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej oraz określa wpływ zabudowy obszarów zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na
- opisuje mechanizm powstawania lodowców,
- omawia zasięgi zlodowaceń na terenie Europy i Polski w plejstocenie na podstawie mapy zlodowaceń,
- opisuje nizinne formy polodowcowe na podstawie schematu,
- opisuje górskie formy polodowcowe na podstawie schematu,
- omawia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy,
- omawia cechy rzeźby terenu Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski,
- wykazuje pasowość rzeźby terenu Polski,
- charakteryzuje pasy rzeźby terenu Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej Polski

występowanie i skutki powodzi na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski.

- omawia występowanie skał w Polsce na podstawie mapy tematycznej

- dokonuje podziału surowców mineralnych,

- omawia genezę węgla kamiennego,

- opisuje rozmieszczenie surowców mineralnych w Polsce na podstawie mapy tematycznej,

- wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych w Polsce,

- charakteryzuje czynniki kształtujące klimat w Polsce,

- omawia masy powietrza napływające nad Polskę,

- opisuje rozkład temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce na podstawie map tematycznych,

- oblicza średnią roczną temperaturę powietrza i roczną amplitudę temperatury powietrza w Polsce,

- charakteryzuje wiatry w Polsce,
- opisuje uwarunkowania wiatrów lokalnych w Polsce,
- charakteryzuje długość okresu wegetacyjnego w Polsce,
- wykazuje wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę,
- wyjaśnia znaczenie terminów: system rzeczny, dorzecze, przepływ, reżim rzeczny (zasilanie), rodzaje zasilania,
- opisuje cechy sieci hydrograficznej Polski (m.in. asymetria dorzeczy Wisły i Odry, przepływy Wisły i Odry),
- rozpoznaje typy ujść rzecznych, - wyjaśnia znaczenie terminów: powódź, dolina rzeczna, koryto rzeczne, terasa zalewowa, sztuczny zbiornik wodny,
- opisuje zjawisko powodzi,
- przedstawia przyczyny powodzi w Polsce,

wskazuje obszary zagrożone
powodzią w Polsce na mapie
ogólnogeograficznej Polski,

- przedstawia największe powodzie
w historii Polski i ich skutki,

- ustala czynniki sprzyjające
powodziom w Polsce,

- analizuje i porównuje
konsekwencje stosowania różnych
metod ochrony
przeciwpowodziowej,

- określa wpływ zabudowy
obszarów zalewowych i sztucznych
zbiorników wodnych na
występowanie oraz skutki powodzi
na przykładzie Dolnego Śląska i
Małopolski,

- omawia, na podstawie mapy
ogólnogeograficznej Polski,
rozmieszczenie największych
sztucznych zbiorników wodnych w
Polsce i ich rolę
przeciwpowodziową,

- opisuje położenie i główne cechy
Bałtyku,

- charakteryzuje temperaturę wód oraz zasolenie Bałtyku na tle innych mórz świata,
- przedstawia rzeźbotwórczą działalność morza,
- rozpoznaje typy wybrzeży Bałtyku (klifowe, mierzejowo-zalewowe, szerowe),
- opisuje świat roślin i zwierząt w Bałtyku,
- wyjaśnia znaczenie terminów: gleba, czynniki glebotwórcze, proces glebotwórczy, profil glebowy, poziomy glebowe,
- charakteryzuje gleby Polski (brunatna, biellicowa, czarnoziem, mada, rędzina),
- przedstawia rozmieszczenie gleb na obszarze Polski na podstawie mapy gleb Polski,
- omawia wskaźnik lesistości w Polsce na podstawie danych statystycznych,

Ludność i urbanizacja w Polsce
Relacje między elementami
środowiska geograficznego na
wybranych obszarach Polski

- Rozmieszczenie ludności
- Struktura demograficzna Polski (wiekowa, narodowościowa, wyznaniowa, wykształcenia, zatrudnienia)
- Migracje Polaków na tle współczesnych ruchów migracyjnych w Europie
- Zróżnicowanie polskich miast
- Wpływ rozwoju dużych miast na przekształcenia strefy podmiejskiej
- Wpływ procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu obszarów wiejskich
- Wpływ przemian gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia

Uczeń:

- podaje nazwy i wskazuje na mapie województwa oraz ich stolice,
- wyjaśnia zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski na podstawie map tematycznych,
- analizuje zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. na podstawie danych statystycznych,
- charakteryzuje struktury płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy płci i wieku,
- porównuje zmiany w przyroście naturalnym i rzeczywistym ludności w Polsce i wybranych krajach Europy,
- formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji zagranicznych w Polsce,

- omawia przestrzenne zróżnicowanie lesistości na podstawie mapy Polski,

- opisuje typy zbiorowisk leśnych w Polsce.

Uczeń:

- omawia zmiany na mapie politycznej Europy po 1945 r.,
- wskazuje największe i najmniejsze państwa Europy na mapie politycznej Europy,
- wymienia nazwy województw oraz ich stolic i wskazuje je na mapie Polski,
- wyjaśnia znaczenie terminów: demografia, przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów,
- omawia uwarunkowania przyrostu naturalnego w Polsce na tle Europy na podstawie danych statystycznych,

- porównuje i wyjaśnia zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i wyznaniowe ludności Polski i wybranych państw europejskich,
- wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju oraz określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich,
- porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich oraz określa jego przyczyny i skutki w Polsce,
- analizuje poziom urbanizacji w Polsce i Europie, rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz identyfikuje przyczyny rozwoju największych polskich miast,
- podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno- gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej,
- oblicza współczynnik przyrostu naturalnego,
- wyjaśnia znaczenie terminów: piramida wieku i płci, średnia długość życia,
- omawia cechy struktury wieku i płci ludności Polski na tle struktur wybranych państw europejskich na podstawie piramidy wieku i płci,
- określa średnią długość życia Polaków na tle europejskich społeczeństw na podstawie danych statystycznych,
- wyjaśnia znaczenie terminu wskaźnik gęstości zaludnienia,
- opisuje cechy rozmieszczenia ludności Europy na podstawie mapy ludności Europy,
- przedstawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce,
- opisuje cechy rozmieszczenia ludności w Polsce na podstawie mapy ludności Polski,

- jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski,

- identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w strefach podmiejskich w zakresie użytkowania i zagospodarowania terenu, stylu zabudowy oraz struktury ludności na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa,

- wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego,

- wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia na przykładzie konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej.

- oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia Polski,

- wyjaśnia znaczenie terminów: migracja, emigracja, imigracja, saldo migracji, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu rzeczywistego,

- określa problemy migracyjne Polski na tle Europy,

- odczytuje z tabel i diagramów dane dotyczące wielkości i kierunków migracji z Polski i do Polski,

- charakteryzuje przyrost rzeczywisty ludności w Polsce.

- oblicza przyrost rzeczywisty i współczynnik przyrostu rzeczywistego dla Polski,

- wymienia główne przyczyny i skutki migracji zagranicznych w Polsce,

- określa współczesne kierunki migracji zewnętrznych Polaków,

- przedstawia kierunki napływu imigrantów do Polski,
- charakteryzuje Polonię na świecie,
- określa przyczyny i skutki migracji wewnętrznych Polaków,
- ukazuje wpływ procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany zaludnienia obszarów wiejskich,
- wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego,
- porównuje strukturę narodowościową i wyznaniową ludności Polski z analogicznymi strukturami ludności w wybranych państwach europejskich,
- wyróżnia mniejszości narodowe w Polsce,
- charakteryzuje grupy etniczne w Polsce,

- przedstawia strukturę wyznaniową Polaków,
- przedstawia podział gospodarki na sektory,
- wyjaśnia znaczenie terminów: struktura zatrudnienia, struktura wykształcenia, bezrobocie, stopa bezrobocia, ludność aktywna zawodowo,
- określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich na podstawie danych statystycznych,
- określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich,
- porównuje strukturę wykształcenia ludności Polski z wybranymi państwami Europy na podstawie danych statystycznych,
- porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich na podstawie danych statystycznych,

- oblicza stopę bezrobocia,
- wyjaśnia znaczenie terminów: urbanizacja, wskaźnik urbanizacji,
- analizuje poziom urbanizacji, rozmieszczenie oraz wielkość miast w Polsce na tle Europy,
- wyjaśnia przyczyny rozwoju największych miast w Polsce,
- przedstawia typy zespołów miejskich (aglomeracja i konurbacja),
- wymienia nazwy największych miast w Polsce i wskazuje te miasta na mapie,
- identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenu, stylu zabudowy, strukturze ludności w strefach podmiejskich na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa,
- jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój

Rolnictwo i przemysł Polski
Relacje między elementami
środowiska geograficznego na
wybranych obszarach Polski

- Sektory gospodarki Polski,
- Rolnictwo Polski
- Zmiany struktury przemysłu Polski
- Wpływ warunków przyrodniczych (zasobów surowców mineralnych, wiatru, wód i usłonecznienia) i pozaprzyrodniczych na energetykę

Uczeń:

- opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce,
- przedstawia przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze,
- wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski,
- podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej,
- jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski,
- analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych

społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski.

Uczeń:

- przedstawia rolnictwo jako sektor gospodarki i jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju,
- opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce,
- porównuje rolnictwo w Polsce z rolnictwem innych krajów europejskich,
- przedstawia korzyści, szanse i zagrożenia dla polskiego rolnictwa w Unii Europejskiej,
- wyjaśnia znaczenie terminów: plon, zbiór,
- oblicza wielkość plonów i zbiorów,
- wymienia główne uprawy w Polsce oraz przedstawia ich znaczenie gospodarcze,
- przedstawia strukturę upraw na podstawie danych statystycznych,

lub ograniczające tę produkcję oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego.

- wskazuje na mapie główne obszary upraw (pszenica, żyto, buraki cukrowe, ziemniaki),
- wskazuje na mapie obszary upraw warzyw i owoców,
- opisuje produkcję roślinną w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy,
- wyjaśnia znaczenie terminów: chów, hodowla, pogłowie,
- wymienia główne zwierzęta hodowlane w Polsce,
- przedstawia znaczenie gospodarcze produkcji zwierzęcej,
- przedstawia strukturę hodowli w Polsce na podstawie danych statystycznych,
- wskazuje na mapie Polski obszary hodowli zwierząt gospodarskich (bydło, trzoda chlewna, drób),
- przedstawia produkcję zwierzęcą w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy,

- przedstawia przemysł jako sektor gospodarki i jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju,
- dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy,
- analizuje przyczyny i skutki restrukturyzacji polskiego przemysłu,
- wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski,
- wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1998 r. na zmiany struktury zatrudnienia w konurbacji górnośląskiej i aglomeracji łódzkiej,
- wymienia źródła energii,
- przedstawia strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle wybranych krajów Europy na podstawie danych statystycznych,
- lokalizuje elektrownie ciepłne, wodne i niekonwencjonalne na podstawie mapy tematycznej,

- wskazuje największe elektrownie w Polsce na mapie tematycznej,
- analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych lub ograniczające tę produkcję oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego,
- określa uwarunkowania rozwoju gospodarki morskiej w Polsce,
- charakteryzuje największe porty morskie w Polsce,
- opisuje strukturę i wielkość przeładunków w portach morskich Polski na podstawie danych statystycznych,
- określa uwarunkowania rozwoju przemysłu stoczniowego w Polsce,
- analizuje sytuację polskiego rybołówstwa oraz przetwórstwa rybnego na podstawie danych statystycznych,

Usługi w Polsce Relacje między elementami środowiska geograficznego na wybranych obszarach Polski

- Zróżnicowanie usług i ich rola w rozwoju gospodarki
- Rozwój komunikacji
- Gospodarka morską
- Atrakcyjność turystyczna Polski
- Wpływ transportu na rozwój działalności gospodarczej
- Wpływ walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki

Uczeń:

- podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce oraz ocenia znaczenie transportu i łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju,
- ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce,
- charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wybrane obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości położone w Polsce, a

- przedstawia perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w Polsce,

- jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski,

- podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej.

Uczeń:

- przedstawia usługi jako sektor gospodarki i ich rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju,
- omawia zróżnicowanie usług w Polsce,
- wyjaśnia przyczyny zróżnicowania sieci transportowej w Polsce,
- wyróżnia rodzaje transportu w Polsce,
- identyfikuje związki między przebiegiem autostrad a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych,

także dokonuje refleksji nad ich wartością,

- podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno- gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej,

- jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski,

- identyfikuje związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych, centrów logistycznych i handlowych w obszarze metropolitalnym Wrocławia oraz między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta,

- określa wpływ walorów przyrodniczych pobraża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego

centrów logistycznych i handlowych w obszarze metropolitalnym Wrocławia oraz między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta,

- wykazuje znaczenie łączności w rozwoju gospodarczym Polski,

- wyjaśnia znaczenie terminów: turystyka, walory turystyczne, charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski oraz wymienia polskie obiekty znajdujące się na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości,

- dokonuje refleksji nad wartością obiektów dziedzictwa kulturowego w Polsce,

- określa wpływ walorów przyrodniczych Pobraża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach,

Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach.

- wykazuje atrakcyjność turystyczną Polski,

- analizuje, na podstawie danych statystycznych, wpływy z turystyki w wybranych krajach Europy, w tym w Polsce,

- wyjaśnia znaczenie terminów: eksport, import, bilans handlu zagranicznego,

- przedstawia głównych partnerów handlowych Polski,

- wymienia główne towary importowe i eksportowe w Polsce,

- omawia zróżnicowanie usług w Polsce i ich rolę w rozwoju gospodarczym Polski,

- jest świadomy tego, że może mieć w przyszłości wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy i kulturowy Polski,

- podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej.

Zanieczyszczenie i ochrona
środowiska przyrodniczego Polski

- Dziedzictwo przyrodnicze Polski

Uczeń:

- przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski,
- wymienia formy ochrony przyrody w Polsce,
- wskazuje na mapie parki narodowe oraz podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu,
- podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego

Uczeń:

- omawia rodzaje zanieczyszczeń i ich źródła,
- charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska w Polsce,
- wymienia nazwy i wskazuje na mapie obszary ekologicznego zagrożenia i klęski ekologicznej w Polsce,
- przedstawia formy ochrony przyrody w Polsce,
- wskazuje na mapie parki narodowe oraz wymienia przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, pomników przyrody występujących na obszarze własnego regionu,
- ocenia rolę parków narodowych i innych form ochrony przyrody w zachowaniu naturalnych walorów środowiska przyrodniczego,

Własny region

- Źródła informacji o regionie

- Dominujące cechy środowiska przyrodniczego, struktury demograficznej oraz gospodarki

- Walory turystyczne

- Współpraca międzynarodowa

Uczeń:

- wskazuje położenie swojego regionu geograficznego na mapie Polski,

- charakteryzuje środowisko przyrodnicze regionu oraz określa jego główne cechy na podstawie map tematycznych,

- rozpoznaje skały występujące we własnym regionie,

- prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności i gospodarki regionu na podstawie

- opisuje unikalne na skalę światową obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie Polski,

- przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski,

- podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego,

- planuje wycieczkę do parku narodowego lub rezerwatu.

Uczeń:

- realizuje projekt edukacyjny „Mój Region”,

- wyjaśnia znaczenie terminu region,

- wskazuje położenie swojego regionu geograficznego na mapie ogólnogeograficznej Polski,

- wymienia nazwy regionów sąsiednich i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej Polski,

wyszukanych danych
statystycznych i map tematycznych,

- przedstawia w dowolnej formie
(np. prezentacji multimedialnej,
plakatu, filmu, wystawy
fotograficznej) przyrodnicze i
kulturowe walory regionu,

- projektuje trasę wycieczki
krajoznawczej po własnym regionie
na podstawie wyszukiwanych
informacji oraz w miarę możliwości
przeprowadza ją w terenie,

- wykazuje zależności między
elementami środowiska
geograficznego na podstawie
obserwacji terenowych
przeprowadzonych w wybranym
miejscu własnego regionu,

- dyskutuje na temat form
współpracy między własnym
regionem a partnerskimi regionami
zagranicznymi.

- wyszukuje informacje o swoim
regionie i wykorzystuje je do
charakterystyki regionu,
charakteryzuje środowisko
przyrodnicze regionu oraz określa
jego główne cechy na podstawie
map tematycznych,

- wyjaśnia uwarunkowania
zróżnicowania środowiska
przyrodniczego w swoim regionie,

- analizuje genezę rzeźby
powierzchni swojego regionu,

- rozpoznaje skały występujące we
własnym regionie,

- prezentuje główne cechy struktury
demograficznej ludności regionu,

- wyróżnia najważniejsze cechy
gospodarki regionu na podstawie
danych statystycznych i map
tematycznych,

- przedstawia w dowolnej formie
(np. prezentacji multimedialnej,
plakatu, filmu, wystawy
fotograficznej) przyrodnicze i
kulturowe walory regionu,

„Mała ojczyzna”

„Mała ojczyzna” – obszar, środowisko geograficzne, atrakcyjność, tożsamość

Uczeń:

- określa obszar utożsamiany z własną „małą ojczyzną” jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym (np. gmina/miasto, wieś, dzielnica dużego miasta lub układ lokalny o nieokreślonych granicach administracyjnych),

- projektuje trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie na podstawie dostępnych informacji, w tym własnych obserwacji terenowych, oraz w miarę możliwości przeprowadza ją w terenie,

- wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu,

- prezentuje formy współpracy zagranicznej między własnym regionem a zagranicznym regionem partnerskim lub w ramach euroregionu.

Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie terminu mała ojczyzna,

- identyfikuje obszar utożsamiany z własną „małą ojczyzną”,

- wskazuje obszar „małej ojczyzny” na mapie ogólnogeograficznej Polski,

- rozpoznaje w terenie główne obiekty charakterystyczne i decydujące o atrakcyjności „małej ojczyzny”,
- przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, filmu, wystawy - fotograficznej) atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania i działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach,
- projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności,
- identyfikuje się z „małą ojczyzną” i czuje się współodpowiedzialny za kształtowanie ładu przestrzennego i rozwoju.
- wyszukuje i przedstawia źródła informacji o „małej ojczyźnie”,
- przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, filmu, wystawy fotograficznej) atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania i rozwoju określonej działalności gospodarczej,
- opisuje walory środowiska geograficznego „małej ojczyzny”,
- projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków lokalnej społeczności i rozwojowi społeczno-gospodarczemu „małej ojczyzny”,
- identyfikuje się z „małą ojczyzną” i czuje się współodpowiedzialny za kształtowanie ładu przestrzennego oraz za rozwój,

Klasa VIII

Wybrane problemy i regiony geograficzne Azji

- Azja jako kontynent kontrastów geograficznych
- Pacyficzny „pierścień ognia”
- Klimat monsunowy w Azji Południowo-Wschodniej
- Japonia – gospodarka na tle warunków przyrodniczych i społeczno-kulturowych
- Chiny – rozmieszczenie ludności, problemy demograficzne oraz znaczenie w gospodarce światowej
- Indie krajem wielkich możliwości rozwojowych oraz kontrastów społecznych i gospodarczych
- Bliski Wschód – kultura regionu, ropa naftowa, obszar konfliktów zbrojnych

Uczeń:

- wykazuje na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów,
- identyfikuje związki między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami oraz na tej podstawie formułuje twierdzenia o zaobserwowanych prawidłowościach w ich rozmieszczeniu,
- dyskutuje na temat sposobów zapobiegania tragicznym skutkom trzęsień ziemi i tsunami,
- wykazuje związek między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej,

- planuje wycieczkę po swojej „małej ojczyźnie”.

Uczeń:

- omawia położenie geograficzne Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata,
- omawia linię brzegową Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji,
- wskazuje granicę między Europą i Azją na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji
- wykazuje na podstawie map ogólnogeograficznych i tematycznych, że Azja jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów,
- opisuje ukształtowanie powierzchni Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji,
- charakteryzuje strefy klimatyczne i roślinność Azji na podstawie

- ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii,
 - wyjaśnia, korzystając z mapy, zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Chin,
 - przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz ocenia ich znaczenie w gospodarce światowej,
 - określa możliwości rozwoju gospodarczego Indii oraz przedstawia kontrasty społeczne w tym kraju,
 - charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod względem cech kulturowych oraz zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego,
 - wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie, identyfikuje ich główne przyczyny i skutki,
- klimatogramów i map tematycznych,
 - omawia cyrkulację monsunową na podstawie schematu,
 - charakteryzuje wody powierzchniowe Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji,
 - omawia budowę geologiczną oraz przebieg granic płyt litosfery w Azji na podstawie mapy tematycznej,
 - wyjaśnia powstawanie Himalajów,
 - przedstawia pacyficzny „pierścień ognia” na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych,
 - opisuje położenie rowów tektonicznych, wulkanów i trzęsień ziemi oraz występowanie tsunami w Azji na podstawie map tematycznych,
 - identyfikuje związki między przebiegiem granic płyt litosfery a występowaniem rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami oraz na tej podstawie formułuje twierdzenia o

- wykazuje postawę ciekawości i poszanowania innych kultur i religii.

zaobserwowanych prawidłowościach w ich rozmieszczeniu,

- przedstawia sposoby zapobiegania skutkom trzęsień ziemi oraz tsunami,

- wyjaśnia kontrasty w rozwoju gospodarczym Azji,

- charakteryzuje warunki rozwoju rolnictwa w Azji na podstawie map tematycznych,

- przedstawia rytm upraw i „kulturę ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej,

- omawia położenie geograficzne i warunki naturalne Japonii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych,

- charakteryzuje ludność Japonii na podstawie danych statystycznych,

- ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w

tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii,

- omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne Chin na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych,

- wykazuje zróżnicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Chin na podstawie mapy ogólnogeograficznej i zaludnienia,

- przedstawia kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz ocenia ich znaczenie w gospodarce światowej,

- omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne Indii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych,

- charakteryzuje ludność Indii na podstawie danych statystycznych,

- przedstawia kontrasty społeczne w Indiach,

- ukazuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Indii,

Wybrane problemy i regiony geograficzne Afryki

- Położenie Afryki i jego wpływ na cyrkulację powietrza i rozmieszczenie opadów atmosferycznych
- Strefowość klimatyczno-roślinno-glebowa

Uczeń:

- opisuje i wyjaśnia cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej, wykazując jej związek z rozmieszczeniem opadów,

- omawia położenie geograficzne oraz warunki naturalne Bliskiego Wschodu na podstawie mapy ogólnogeograficznej Azji i map tematycznych,
- opisuje cechy kulturowe mieszkańców Bliskiego Wschodu,
- przedstawia zróżnicowanie rozwoju gospodarczego państw Bliskiego Wschodu,
- wykazuje znaczenie zasobów ropy naftowej w rozwoju gospodarki Bliskiego Wschodu,
- analizuje przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie,
- wykazuje postawy ciekawości, tolerancji i poszanowania innych kultur i religii.

Uczeń:

- omawia położenie geograficzne Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata,

- Warunki gospodarowania człowieka w strefie Sahelu – problem zachowania równowagi ekologicznej

- Rozwój turystyki w Kenii

- Rolnictwo żarowo-odłogowe i nowoczesne plantacje w Afryce Zachodniej

- Przyczyny niedożywienia w Etiopii

- Tradycyjna i nowoczesna gospodarka w Afryce

- wyjaśnia na podstawie map tematycznych istnienie strefowości klimatyczno- roślinno-glebowej w Afryce,

- wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi a możliwościami gospodarowania w strefie Sahelu oraz przyczyny procesu pustynnienia,

- określa związki między walorami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii,

- przedstawia cechy i ocenia skutki stosowania rolnictwa żarowo-odłogowego i plantacyjnego w Afryce Zachodniej,

- identyfikuje na podstawie tekstów źródłowych przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii,

- określa rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki,

- charakteryzuje linię brzegową Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki,

- opisuje ukształtowanie powierzchni Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki,

- przedstawia budowę geologiczną Afryki na podstawie mapy geologicznej świata,

- wyjaśnia zależność między cyrkulacją atmosferyczną w strefie międzyzwrotnikowej a rozmieszczeniem opadów na podstawie schematu oraz mapy klimatycznej,

- wykazuje na podstawie map tematycznych strefowość klimatyczno-roślinno-glebową Afryki,

- charakteryzuje wody powierzchniowe na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki,

- charakteryzuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Afryce na

- przełamuje stereotypy w postrzeganiu Afryki.

podstawie map tematycznych Afryki,

- przedstawia warunki gospodarowania w strefie Sahelu na podstawie map tematycznych Afryki,

- wykazuje przyczyny i skutki pustyńnienia,

- opisuje cechy rolnictwa żarowo-odłogowego oraz skutki jego stosowania,

- opisuje cechy rolnictwa plantacyjnego i skutki jego stosowania w Afryce Zachodniej,

- wykazuje zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego w krajach Afryki na podstawie danych statystycznych,

- przedstawia rozmieszczenie surowców mineralnych w Afryce na podstawie mapy tematycznej, wyjaśnia rolę tradycyjnych i nowoczesnych działów gospodarki w rozwoju wybranych krajów Afryki,

- przełamuje stereotypy w postrzeganiu Afryki,
- opisuje położenie geograficzne Etiopii na podstawie mapy politycznej Afryki,
- określa warunki naturalne Etiopii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki i map tematycznych,
- charakteryzuje ludność Etiopii na podstawie danych statystycznych,
- identyfikuje na podstawie tekstów źródłowych przyczyny i skutki niedożywienia ludności Afryki na przykładzie Etiopii,
- opisuje uwarunkowania gospodarki Etiopii,
- opisuje położenie geograficzne Kenii na podstawie mapy politycznej Afryki,
- określa warunki naturalne Kenii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Afryki i map tematycznych,

Wybrane problemy i regiony geograficzne Ameryki Północnej i Ameryki Południowej

- Rozciągłość południkowa i ukształtowanie powierzchni
- Północna granica upraw i lasów w Kanadzie
- Cyklony i powodzie w Ameryce Północnej
- Problemy zagospodarowania Amazonii
- Sytuacja rdzennej ludności
- Slumsy w wielkich miastach
- Megalopolis
- Dolina Krzemowa jako przykład technopolii
- Znaczenie gospodarki Stanów Zjednoczonych w świecie

Uczeń:

- ustala prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Ameryki Południowej na podstawie map tematycznych,
- wykazuje zależności między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie,
- identyfikuje skutki występowania tornad i cyklonów tropikalnych w Ameryce Północnej,
- identyfikuje konflikt interesów między gospodarczym wykorzystaniem Amazonii a ekologicznymi skutkami jej wylesiania,

- opisuje uwarunkowania gospodarki Kenii,

- wykazuje związki między walorami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii.

Uczeń:

- omawia położenie geograficzne Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata,
- charakteryzuje linię brzegową Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki,
- analizuje budowę geologiczną Ameryki na podstawie mapy geologicznej Ameryki,
- opisuje ukształtowanie powierzchni Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki,
- wykazuje strefowość klimatyczno-roślinną Ameryki na podstawie map tematycznych Ameryki,

- ocenia sytuację rdzennej ludności oraz wyjaśnia przyczyny zanikania kultur pierwotnych na przykładzie Ameryki Północnej lub Ameryki Południowej,

- określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej oraz wyjaśnia przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej,

- wyjaśnia na przykładzie Doliny Krzemowej przyczyny rozwoju technopolii oraz jej znaczenie w rozwoju gospodarki opartej na wiedzy,

- określa, korzystając z danych statystycznych, rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej,

- wyjaśnia przyczyny i ocenia zjawisko marnowania się ogromnych ilości pożywienia na przykładzie Stanów Zjednoczonych.

- wydziela Amerykę Łacińską i Amerykę Środkową,

- opisuje granicę między Ameryką Północną i Ameryką Południową,

- charakteryzuje wody powierzchniowe Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki,

- przedstawia uwarunkowania powstawania cyklonów tropikalnych,

- przedstawia skutki cyklonów tropikalnych,

- opisuje mechanizm powstawania tornada,

- przedstawia skutki tornada,

- wyjaśnia, co to jest Aleja Tornad,

- przedstawia główne i mieszane odmiany człowieka,

- omawia zróżnicowanie etniczne ludności Ameryki,

- wyjaśnia pochodzenie ludności Ameryki,

- analizuje kierunki wielkich migracji do Ameryki,
- ocenia sytuację rdzennej ludności Ameryki,
- omawia przyczyny zanikania kultur pierwotnych w Ameryce,
- omawia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności Ameryki na podstawie mapy zaludnienia Ameryki,
- wyjaśnia zróżnicowanie poziomu urbanizacji w Ameryce,
- wskazuje megalopolis na mapie ogólnogeograficznej Ameryki Północnej,
- przedstawia cechy megalopolis,
- analizuje przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach Ameryki Południowej,
- opisuje położenie geograficzne oraz warunki naturalne Kanady na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki Północnej i map tematycznych,

- analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Kanady,
- przedstawia zależność między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie,
- opisuje położenie geograficzne oraz warunki naturalne Stanów Zjednoczonych na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki Północnej i map tematycznych,
- przedstawia cechy ludności Stanów Zjednoczonych na podstawie danych statystycznych,
- analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych,
- wykazuje rolę Stanów Zjednoczonych w światowej gospodarce,
- wyjaśnia znaczenie terminu technopolie,
- wykazuje przyczyny rozwoju technopolii i ich znaczenie w

rozwoju gospodarki opartej na wiedzy,

- omawia genezę Doliny Krzemowej,

- wskazuje przyczyny i skutki marnowania żywności na przykładzie Stanów Zjednoczonych,

- opisuje położenie geograficzne oraz warunki naturalne Brazylii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Ameryki Południowej i map tematycznych,

- przedstawia cechy ludności Brazylii na podstawie danych statystycznych,

- wykazuje przyczyny i skutki powstawania slumsów w wielkich miastach Brazylii,

- analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Brazylii,

- wykazuje konflikt interesów między gospodarczym wykorzystaniem Amazonii a

Wybrane problemy i regiony geograficzne Australii i Oceanii

- Środowisko przyrodnicze
- Rozmieszczenie ludności i gospodarka

Uczeń:

- przedstawia specyfikę środowiska przyrodniczego Australii i Oceanii,
- identyfikuje prawidłowości w rozmieszczeniu ludności i główne cechy gospodarki Australii na tle warunków przyrodniczych.

ekologicznymi skutkami jej wylesiania.

Uczeń:

- omawia położenie geograficzne Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata,
- charakteryzuje linię brzegową Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Australii,
- opisuje ukształtowanie powierzchni Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Australii,
- wykazuje strefowość klimatyczno-roślinną na podstawie map tematycznych Australii,
- charakteryzuje wody powierzchniowe Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej Australii,
- przedstawia podział Oceanii na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata,
- omawia cechy środowiska przyrodniczego wybranych

Geografia obszarów
okołobiegunowych

- Środowisko przyrodnicze
- Badania naukowe

Uczeń:

- charakteryzuje położenie i środowisko przyrodnicze

regionów Oceanii na podstawie
mapy ogólnogeograficznej Oceanii,

- przedstawia liczbę ludności Australii na podstawie danych statystycznych,

- charakteryzuje rozmieszczenie ludności Australii na podstawie mapy zaludnienia Australii,

- identyfikuje prawidłowości w rozmieszczeniu ludności Australii na tle warunków przyrodniczych,

- opisuje cechy rdzennych mieszkańców Australii,

- opisuje warunki rozwoju rolnictwa na podstawie map tematycznych Australii,

- opisuje główne uprawy i hodowlę w Australii na podstawie danych statystycznych,

- analizuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Australii.

Uczeń:

- Polscy badacze

Antarktydy oraz wyjaśnia konieczność zachowania jej statusu określonego Traktatem Antarktycznym,

- przedstawia cele badań aktualnie prowadzonych na Arktyce i Antarktydzie oraz prezentuje osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych,

- opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej.

- omawia położenie geograficzne Arktyki na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata,

- opisuje warunki klimatyczne Arktyki na podstawie klimatogramów i map klimatycznych,

- charakteryzuje świat roślin i zwierząt Arktyki,

- charakteryzuje rdzenną ludność Arktyki,

- przedstawia polskie stacje badawcze na Arktyce, cele badań i osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych,

- omawia położenie geograficzne Antarktydy na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata,

- opisuje warunki klimatyczne Antarktydy na podstawie klimatogramów i map klimatycznych,

- charakteryzuje świat roślin i zwierząt Antarktydy,

- przedstawia status prawny Antarktydy określony Traktatem Antarktycznym oraz wyjaśnia konieczność zachowania tego statusu,
- omawia położenie polskiej stacji badawczej na Antarktyce,
- przedstawia cele badań aktualnie prowadzonych na Arktyce i Antarktydzie i osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych,
- opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej.

Rozkład materiału i plan dydaktyczny *Planeta Nowa* dla klasy 8

Nr lekcji	Temat lekcji	Treści nauczania	Główne cele lekcji w postaci wymagań edukacyjnych. Uczeń:
1.	Środowisko przyrodnicze Azji	<ul style="list-style-type: none"> • położenie geograficzne i linia brzegowa Azji • cechy środowiska geograficznego Azji • budowa geologiczna • strefy aktywności sejsmicznej • czynniki kształtujące klimat • klimat monsunowy w Azji Południowo-Wschodniej • kontrasty klimatyczne i roślinne • zróżnicowanie sieci rzecznej • azjatyckie rekordy przyrodnicze 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje położenie geograficzne Azji na mapie ogólnogeograficznej • opisuje linię brzegową Azji na podstawie mapy ogólnogeograficznej świata • charakteryzuje zróżnicowanie środowiska geograficznego Azji • przedstawia kontrasty w ukształtowaniu powierzchni terenu Azji • omawia budowę geologiczną i jej zróżnicowanie na podstawie mapy tematycznej • wymienia strefy aktywności sejsmicznej w Azji na podstawie mapy geologicznej • omawia czynniki klimatyczne kształtujące klimat Azji • wymienia strefy i główne typy klimatów na kontynencie azjatyckim • omawia cyrkulację monsunową i jej wpływ na klimat Azji • omawia czynniki wpływające na układ sieci rzecznej w Azji • wymienia największe rzeki Azji • omawia strefy roślinne Azji • charakteryzuje azjatyckie kontrasty klimatyczne i roślinne na podstawie mapy tematycznej • analizuje azjatyckie rekordy dotyczące rzeźby terenu, linii brzegowej i hydrosfery na podstawie infografiki
2.	Wulkanizm i trzęsienie ziemi w Azji	<ul style="list-style-type: none"> • budowa płytowa litosfery • powstawanie Himalajów • rowy oceaniczne • wulkanizm i rejony jego koncentracji • największe wulkany na kontynencie azjatyckim • przyczyny trzęsień ziemi • zasięg Ognistego Pierścienia Pacyfiku • skutki trzęsień ziemi • sposoby zapobiegania skutkom trzęsień ziemi 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia płytową budowę litosfery na podstawie map tematycznych • omawia powstawanie Himalajów • omawia powstawanie rowów oceanicznych • wyjaśnia znaczenie terminu <i>wulkanizm</i> • omawia rodzaje wulkanów • odczytuje z map nazwy największych wulkanów oraz wskazuje rejony koncentracji zjawisk wulkanicznych na mapie • wyjaśnia przyczyny trzęsień ziemi • opisuje przebieg trzęsienia ziemi • wskazuje zasięg Ognistego Pierścienia Pacyfiku • omawia wpływ budowy geologicznej na występowanie rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami • ocenia skutki trzęsień ziemi dla obszarów gęsto zaludnionych • przedstawia sposoby zapobiegania tragicznym skutkom trzęsień ziemi i tsunami

3.	Rolnictwo Azji	<ul style="list-style-type: none"> • warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • główne uprawy i rejony ich występowania • warunki klimatyczne a rytm uprawy ryżu • znaczenie upraw ryżu • światowa czołówka krajów w zbiorach wybranych upraw 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Azji • charakteryzuje warunki pozaprzyrodnicze rozwoju w Azji • wskazuje obszary o korzystnych i niekorzystnych warunkach dla rozwoju rolnictwa • wymienia główne rośliny uprawne na podstawie map tematycznych • omawia warunki klimatyczne wpływające na rytm uprawy ryżu • omawia znaczenie uprawy ryżu dla krajów Azji Południowo-Wschodniej • wymienia czołówkę państw w światowych zbiorach wybranych roślin uprawnych na podstawie analizy danych statystycznych
4.	Japonia – symbol nowoczesnej gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> • cechy położenia Japonii • ukształtowanie i budowa geologiczna • trzęsienia ziemi i zjawiska wulkaniczne • ekstremalne zjawiska klimatyczne i ich skutki • struktura zatrudnienia • źródła gospodarczego rozwoju • cechy nowoczesnej gospodarki • rola nowoczesnego transportu w gospodarce • warunki rozwoju rolnictwa • cechy rolnictwa • główne uprawy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa wyspiarskie położenie Japonii na mapie świata • charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Japonii • omawia nieprzyjazne cechy środowiska geograficznego Japonii • wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami • opisuje ekstremalne zjawiska klimatyczne i ich skutki • omawia strukturę zatrudnienia na podstawie analizy danych statystycznych • analizuje źródła gospodarczego rozwoju Japonii • charakteryzuje cechy nowoczesnej gospodarki kraju oraz rodzaje produkcji przemysłowej • omawia znaczenie i rolę transportu w gospodarce Japonii • omawia warunki naturalne rozwoju rolnictwa • przedstawia cechy rolnictwa Japonii na podstawie analizy danych statystycznych • wymienia główne rośliny uprawne kraju • omawia bariery utrudniające rozwój gospodarki • ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii • uzasadnia, że gospodarka Japonii należy do najnowocześniejszych na świecie

5.	Chiny – najludniejszy kraj świata	<ul style="list-style-type: none"> • cechy położenia Chin • różnorodność środowiska geograficznego • problemy demograficzne i społeczne Chin • czynniki przyrodnicze sprzyjające osadnictwu • rozmieszczenie ludności • znaczenie gospodarki Chin • rola przemysłu high-tech w światowej gospodarce • znaczenie nowoczesnego transportu kolejowego • tradycyjne rolnictwo • kierunki produkcji rolnej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa cechy położenia kraju na podstawie mapy ogólnogeograficznej • charakteryzuje różnorodność cech środowiska Chin na podstawie mapy tematycznej • przedstawia problemy demograficzne i społeczne kraju ze szczególnym uwzględnieniem przyrostu naturalnego na podstawie analizy danych statystycznych • omawia czynniki przyrodnicze sprzyjające osadnictwu • przedstawia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Chinach na podstawie mapy gęstości zaludnienia • omawia cechy rozwoju gospodarki Chin • analizuje wielkość PKB w Chinach na tle innych krajów świata na podstawie danych statystycznych • lokalizuje ośrodki przemysłu zaawansowanych technologii na mapie • omawia znaczenie nowoczesnego transportu kolejowego w rozwoju gospodarczym • charakteryzuje tradycyjne rolnictwo i warunki rozwoju rolnictwa w Chinach • omawia główne kierunki produkcji rolnej Chin • omawia wpływ gospodarki Chin na gospodarkę światową
6.	Indie – kraj kontrastów społecznych i gospodarczych	<ul style="list-style-type: none"> • położenie Indii i cechy środowiska geograficznego • problemy demograficzne • największe aglomeracje • przyczyny powstawania slumsów • zróżnicowanie życia ludności • zróżnicowanie społeczne – system kastowy • struktury etniczna, językowa i religijna • kontrasty indyjskiej edukacji • cechy gospodarki Indii • rolnictwo Indii • indyjska Dolina Krzemowa • znaczenie przemysłu Indii 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie Indii i cechy środowiska geograficznego Półwyspu Indyjskiego • przedstawia problemy demograficzne kraju • porównuje liczbę ludności Chin i Indii oraz odczytuje z wykresu prognozę dla tych państw • wymienia i wskazuje na mapie największe aglomeracje kraju • wyjaśnia znaczenie terminu <i>slumsy</i> • podaje przyczyny powstawania slumsów • omawia system kastowy w Indiach • omawia kontrasty etniczne, językowe i religijne w Indiach na podstawie map tematycznych i wykresów • przedstawia zróżnicowanie indyjskiej edukacji • charakteryzuje cechy gospodarki kraju i możliwości ich rozwoju • omawia warunki uprawy roślin na podstawie map tematycznych • wymienia rośliny uprawne i wskazuje obszary ich występowania na mapie gospodarczej • charakteryzuje indyjską Dolinę Krzemową • wymienia surowce mineralne Indii i wskazuje ich rozmieszczenie na mapie tematycznej • analizuje strukturę zatrudnienia i strukturę PKB na podstawie wykresu • przedstawia rosnące znaczenie przemysłu w Indiach

7.	Bliski Wschód – kultura i gospodarka	<ul style="list-style-type: none"> • położenie krajów Bliskiego Wschodu • państwa leżące na terenie Bliskiego Wschodu • warunki naturalne • ludność i zróżnicowanie religijne regionu • wpływ religii na życie muzułmanów • zasoby ropy naftowej na Bliskim Wschodzie • przemysł naftowy i jego znaczenie • ropa naftowa a rozwój ekonomiczny regionu • konflikty zbrojne i terroryzm na Bliskim Wschodzie • skutki konfliktów zbrojnych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie geograficzne Bliskiego Wschodu • wskazuje na mapie politycznej państwa leżące na terenie Bliskiego Wschodu • charakteryzuje warunki naturalne środowiska Bliskiego Wschodu • przedstawia zróżnicowanie religijne w regionie • omawia wpływ religii na życie muzułmanów • omawia zasoby ropy naftowej w regionie • porównuje zasoby ropy naftowej na świecie i na Bliskim Wschodzie • omawia znaczenie przemysłu naftowego • przedstawia cele organizacji OPEC • wymienia państwa Bliskiego Wschodu należące do największych producentów ropy naftowej • omawia znaczenie ropy naftowej w rozwoju ekonomicznym państw Bliskiego Wschodu na podstawie mapy gospodarczej • podaje źródła konfliktów zbrojnych i terroryzmu na Bliskim Wschodzie • omawia znaczenie konfliktów na Bliskim Wschodzie • wymienia skutki konfliktów zbrojnych
8.	Środowisko przyrodnicze Afryki	<ul style="list-style-type: none"> • położenie matematyczno-geograficzne Afryki • cechy środowiska przyrodniczego • czynniki wpływające na klimat Afryki • cyrkulacja pasatowa • strefy klimatyczno-roślinno-glebowe • sieć rzeczna i jeziora 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie matematyczno-geograficzne Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej • charakteryzuje cechy środowiska przyrodniczego Afryki • omawia związek budowy geologicznej Afryki z powstawaniem rowów tektonicznych • omawia wpływ czynników klimatotwórczych na klimat Afryki • wyjaśnia cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej • omawia rozmieszczenie opadów atmosferycznych na podstawie mapy klimatycznej • wyjaśnia istnienie strefowości klimatyczno-roślinno-glebowej w Afryce na podstawie map tematycznych • omawia sieć rzeczna i jeziora Afryki na podstawie mapy
9.	Rolnictwo Afryki	<ul style="list-style-type: none"> • warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • typy rolnictwa • skutki stosowania rolnictwa żarowo-odłogowego i plantacyjnego • gospodarowanie w strefie Sahelu • pustynnienie Sahelu • uprawy i hodowla w Afryce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • omawia udział rolnictwa w strukturze zatrudnienia w wybranych państwach Afryki • omawia typy rolnictwa w Afryce • ocenia skutki stosowania rolnictwa żarowo-odłogowego i plantacyjnego w Afryce Zachodniej • charakteryzuje gospodarkę w strefie Sahelu • wymienia przyczyny procesu pustynnienia w strefie Sahelu • wymienia główne uprawy oraz omawia znaczenie hodowli w Afryce
10.	Przemysł i usługi w Afryce	<ul style="list-style-type: none"> • poziom rozwoju gospodarczego Afryki • przemysł wydobywczy i nowoczesne działy gospodarki • partnerzy inwestycyjni Afryki • cechy gospodarki krajów Afryki • rozwój usług 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zróżnicowanie PKB w wybranych państwach Afryki • przedstawia czynniki ograniczające rozwój gospodarki w Afryce • wymienia surowce mineralne Afryki i wskazuje obszary ich występowania na podstawie mapy gospodarczej • charakteryzuje nowoczesne działy gospodarki Afryki • przedstawia rolę chińskich inwestycji na kontynencie • omawia cechy gospodarki krajów Afryki na podstawie analizy danych statystycznych • omawia rozwój i znaczenie usług w Afryce

11.	Etiopia – problemy głodu i nieodżywienia	<ul style="list-style-type: none"> • położenie geograficzne Etiopii • znaczenie terminów: <i>nieodżywienie, głód, głód utajony</i> • przyczyny i skutki niedożywienia ludności w Etiopii • sposoby walki z głodem 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Etiopii • wyjaśnia różnicę między głodem a niedożywieniem • wymienia państwa dotknięte problemami głodu i niedożywienia w Afryce na podstawie mapy tematycznej • analizuje niedożywienie ludności w Afryce na podstawie danych statystycznych • omawia przyczyny i skutki niedożywienia ludności w Etiopii na podstawie wybranych tekstów źródłowych • opisuje zmiany w poziomie niedożywienia ludności w Etiopii • przedstawia na przykładzie Etiopii sposoby walki z głodem w Afryce
12.	Kenia – turystyczny potencjał	<ul style="list-style-type: none"> • położenie geograficzne Kenii • rozwój turystyki • walory przyrodnicze i kulturowe Kenii • bariery w rozwoju turystyki Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Kenii • omawia walory przyrodnicze Kenii wpływające na rozwój turystyki • przedstawia na podstawie analizy danych statystycznych ruch turystyczny Kenii • opisuje walory kulturowe Kenii • wymienia obiekty wpisane na listę dziedzictwa UNESCO • wskazuje bariery ograniczające rozwój turystyki w Afryce
13.	Środowisko przyrodnicze Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> • położenie i cechy środowiska przyrodniczego Ameryki Północnej i Ameryki Południowej • ukształtowanie powierzchni • budowa geologiczna • strefy klimatyczne i roślinne • wody powierzchniowe 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje położenie i cechy środowiska przyrodniczego Ameryki • wymienia nazwy mórz i oceanów oblewających Amerykę Północną i Amerykę Południową • przedstawia prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki • omawia budowę geologiczną Ameryki • wykazuje związek ukształtowania powierzchni z budową geologiczną • charakteryzuje czynniki klimatotwórcze wpływające na klimat Ameryki Północnej i Ameryki Południowej • porównuje strefy klimatyczne występujące w Ameryce Północnej i Ameryce Południowej • omawia związek stref klimatycznych ze strefami roślinnymi w Ameryce na podstawie mapy tematycznej • charakteryzuje ogólnogeograficznej wody powierzchniowe i wymienia największe ciekę wodne Ameryki na podstawie mapy

14.	Tornado i cyklony tropikalne w Ameryce Północnej	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie terminów: <i>tornado, cyklon tropikalny</i> • mechanizm powstawania tornad i cyklonów tropikalnych • obszar występowania tornad i cyklonów tropikalnych • skutki występowania tornad i cyklonów tropikalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>tornado, cyklon tropikalny</i> • omawia mechanizm powstawania tornad • przedstawia skutki występowania tornad • omawia przyczyny powstawania cyklonów tropikalnych oraz ich budowę • podaje główne rejony występowania cyklonów i kierunki ich przemieszczania • przedstawia skutki występowania cyklonów tropikalnych • wymienia nazwy wybranych cyklonów w XXI wieku • przedstawia prawidłowe zachowania człowieka przed nadchodzącym cyklonem na podstawie dostępnych źródeł
15.	W Amazonii	<ul style="list-style-type: none"> • położenie i cechy środowiska przyrodniczego Amazonii • cechy klimatu Amazonii • piętrowość roślinna w wilgotnym lesie równikowym • flora i fauna lasu równikowego • gospodarcza eksploatacja Amazonii • wylesianie i jego skutki ekologiczne • działania człowieka chroniące Amazonię 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie Amazonii • omawia środowisko przyrodnicze Amazonii • przedstawia cechy klimatu Amazonii • podaje przyczynę wysokich rocznych sum opadów w Amazonii • opisuje piętrowość wilgotnych lasów równikowych • omawia florę i faunę lasów równikowych • podaje kierunki gospodarczego wykorzystania Amazonii • omawia ekologiczne następstwa wylesiania Amazonii • charakteryzuje działania człowieka mające na celu ochronę walorów przyrodniczych Amazonii
16.	Ludność Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny zróżnicowania rasowego i etnicznego Ameryki • wielkie migracje • zmiany liczby ludności Ameryki • sytuacja rdzennej ludności • skutki zanikania kultur pierwotnych 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przyczyny zróżnicowania rasowego i etnicznego Ameryki • omawia wielkie migracje w historii zasiedlania Ameryki • omawia zmiany liczby ludności w Ameryce na przestrzeni lat na podstawie wykresu • podaje przyczyny zaniku kultury rdzennych mieszkańców Ameryki • przedstawia sytuację rdzennej ludności w Ameryce • omawia skutki zanikania kultur pierwotnych na przykładzie Ameryki Północnej i Ameryki Południowej
17.	Urbanizacja w Ameryce	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja, megalopolis</i> • rozmieszczenie ludności Ameryki • rozwój miast • największe miasta, aglomeracje i megalopolis • skutki urbanizacji • przyczyny i warunki życia ludności w slumsach 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja, megalopolis</i> • przedstawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Ameryce Północnej i Ameryce Południowej • wymienia i wskazuje na mapie obszary słabo oraz gęsto zaludnione • przedstawia rozwój miast Ameryki na podstawie dostępnych źródeł • wymienia i wskazuje na mapie świata największe miasta oraz aglomeracje Ameryki Północnej i Południowej • analizuje liczbę ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności Ameryki na podstawie analizy danych statystycznych • wskazuje na mapie megalopolis Ameryki Północnej i Ameryki Południowej • określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej • przedstawia negatywne skutki urbanizacji • podaje przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej • opisuje problemy ludności mieszkającej w slumsach

18.	Kanada – środowisko przyrodnicze a rozwój rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • cechy położenia geograficznego Kanady • ukształtowanie powierzchni Kanady • czynniki wpływające na zróżnicowanie klimatu • zasięg lasów • rolnictwo i jego cechy • surowce, przemysł i handel Kanady 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cechy położenia geograficznego Kanady na podstawie mapy ogólnogeograficznej • przedstawia wpływ klimatu na cechy krajobrazu Kanady • przedstawia cechy ukształtowania powierzchni na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wykazuje zależność między ukształtowaniem powierzchni a klimatem Kanady • przedstawia zasięg lasów i omawia czynniki wpływające na przebieg ich północnej granicy • przedstawia zasięg upraw i hodowli na podstawie mapy tematycznej • omawia strukturę użytkowania ziemi na podstawie wykresu • wymienia cechy gospodarstw wielkoobszarowych • przedstawia miejsce Kanady w światowej produkcji wybranych płodów rolnych na podstawie wykresu • omawia cechy charakterystyczne gospodarki kraju z uwzględnieniem surowców mineralnych, rozwoju przemysłu i handlu
19.	Stany Zjednoczone – potęga gospodarcza świata	<ul style="list-style-type: none"> • cechy położenia geograficznego • znaczenie terminów: <i>produkt światowy brutto</i>, <i>technopolia</i> • poziom rozwoju kraju na podstawie wskaźników ekonomicznych • rozwój przemysłu i jego kluczowe działy • znaczenie przemysłu high-tech • rola Doliny Krzemowej • rozwój usług wyspecjalizowanych • rola i znaczenie rolnictwa • marnowanie żywności 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cechy położenia geograficznego na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>produkt światowy brutto</i>, <i>technopolia</i> • charakteryzuje wybrane wskaźniki rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych na tle innych państw • omawia znaczenie przemysłu i jego kluczowe działy • przedstawia czynniki wpływające na rozwój Doliny Krzemowej • ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarczy kraju • omawia znaczenie usług wyspecjalizowanych w gospodarce kraju • charakteryzuje strukturę użytkowania ziemi na podstawie wykresu • omawia cechy charakterystyczne rolnictwa • określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej • wyjaśnia przyczyny marnowania pożywienia na przykładzie Stanów Zjednoczonych
20.	Środowisko przyrodnicze Australii i Oceanii	<ul style="list-style-type: none"> • położenie geograficzne Australii i Oceanii • środowisko przyrodnicze Australii i Oceanii • ukształtowanie powierzchni • strefy klimatyczno-roślinne • znaczenie terminu <i>basen artezyjski</i> • wody powierzchniowe i zbiorniki wód podziemnych • endemity w Australii i na wyspach Oceanii 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie Australii na podstawie mapy ogólnogeograficznej • omawia cechy środowiska przyrodniczego Australii • charakteryzuje ukształtowanie powierzchni na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wyjaśnia wpływ położenia Australii na klimat • omawia strefy klimatyczne na podstawie mapy klimatycznej • wymienia charakterystyczne cechy poszczególnych typów klimatu na podstawie klimatogramów • omawia strefowość roślinną na podstawie map tematycznych • charakteryzuje wody powierzchniowe • wyjaśnia znaczenie terminu <i>basen artezyjski</i> • omawia zasoby wód artezyjskich i ich rolę w gospodarce kraju • określa położenie geograficzne i podział Oceanii na podstawie map ogólnogeograficznej i politycznej • charakteryzuje środowisko geograficzne Oceanii • wymienia endemity w Australii i na wyspach Oceanii

21.	Ludność i gospodarka Australii	<ul style="list-style-type: none"> • liczba ludności i gęstość zaludnienia Australii • rozmieszczenie ludności • rdzenni mieszkańcy Australii • cechy rolnictwa na tle warunków przyrodniczych • surowce mineralne • przemysł przetwórczy i przemysł zaawansowanych technologii • znaczenie turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia liczbę ludności i gęstość zaludnienia na podstawie mapy tematycznej i analizy danych statystycznych • omawia czynniki przyrodnicze wpływające na rozmieszczenie ludności Australii • omawia bariery utrudniające zamieszkanie kontynentu • charakteryzuje rdzennych mieszkańców kontynentu • wyjaśnia, dlaczego Australia jest atrakcyjna dla imigrantów • omawia cechy rolnictwa na tle warunków przyrodniczych • omawia występowanie surowców mineralnych na podstawie mapy gospodarczej • omawia znaczenie przemysłów przetwórczego i zaawansowanych technologii w rozwoju kraju • omawia znaczenie turystyki w rozwoju gospodarki w Australii i Oceanii
22.	Środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki	<ul style="list-style-type: none"> • położenie obszarów okołobiegunowych • znaczenie terminów: <i>góra lodowa, pak lodowy, lądolód, lodowiec szelfowy, nunatak</i> • środowisko geograficzne Arktyki i Antarktyki • klimat Antarktydy • dzień polarny i noc polarna • gatunki roślin i zwierząt na obszarach Arktyki i Antarktyki • ludy zamieszkujące Arktykę i warunki ich życia • zmiany w środowisku przyrodniczym obszarów polarnych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne obszarów okołobiegunowych na podstawie mapy ogólnogeograficznej • omawia znaczenie terminów: <i>góra lodowa, pak lodowy, lądolód, lodowiec szelfowy, nunatak</i> • omawia środowisko geograficzne Arktyki • opisuje zjawisko dnia polarnego i nocy polarnej na obszarach okołobiegunowych • wymienia gatunki roślin i zwierząt Arktyki • wymienia ludy i zajęcia ludności Arktyki • omawia środowisko geograficzne Antarktydy • wyjaśnia, dlaczego Antarktyda jest nazywana pustynią lodową • charakteryzuje klimat Antarktydy • wymienia gatunki roślin i zwierząt na obszarach Antarktyki • omawia zmiany w środowisku przyrodniczym obszarów polarnych
23.	Prace badawcze w Arktyce i Antarktyce	<ul style="list-style-type: none"> • status prawny Antarktydy • badania obszarów okołobiegunowych • zakres współcześnie prowadzonych badań na obszarach okołobiegunowych • polski wkład w badania obszarów okołobiegunowych • warunki życia w polarnej stacji badawczej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia status prawny Antarktydy • wskazuje położenie polskiej stacji badawczej Henryka Arctowskiego na mapie Antarktydy • charakteryzuje główne cele i zakres badań prowadzonych w Arktyce i Antarktyce na podstawie dostępnych źródeł • prezentuje osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych • opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej
Numer lekcji	Temat lekcji	Treści nauczania	Główne cele lekcji w postaci wymagań edukacyjnych
1.	Czym zajmuje się geografia?	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>geografia</i> • podział nauk geograficznych • geografia fizyczna a geografia społeczno-ekonomiczna • źródła informacji geograficznej • poglądy na kształt Ziemi • wymiary Ziemi • cechy kształtu Ziemi • różnica między elipsoidą a geoidą 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>geografia</i> • przedstawia podział nauk geograficznych • przedstawia różnice między geografią fizyczną a geografią społeczno-ekonomiczną • wymienia źródła informacji geograficznej • podaje wymiary Ziemi oraz główne cechy jej kształtu • wyjaśnia różnicę między elipsoidą a geoidą

2.	Współrzędne geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>siatka geograficzna, południk, równoleżnik, zwrotnik, długość geograficzna, szerokość geograficzna</i> • cechy siatki geograficznej i jej elementy • układ współrzędnych geograficznych – długość geograficzna oraz szerokość geograficzna • ćwiczenia w określaniu współrzędnych geograficznych • ćwiczenia w określaniu współrzędnych geograficznych punktów zaznaczonych na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>siatka geograficzna, południk, równoleżnik, zwrotnik, długość geograficzna, szerokość geograficzna</i> • odczytuje wartości szerokości geograficznej zwrotników, kół podbiegunowych oraz biegunów • wymienia cechy południków i równoleżników • odczytuje długość i szerokość geograficzną na globusie i na mapie • podaje cechy siatki geograficznej • określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie • wskazuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych • oblicza odległość (rozciągłość) między dwoma punktami na mapie
3.	Obraz Ziemi na mapie	<ul style="list-style-type: none"> • elementy mapy • termin <i>sygnatura</i> • siatka kartograficzna • różnice między siatką geograficzną a siatką kartograficzną • skala mapy i jej rodzaje • ćwiczenia w przekształceniu skal • ćwiczenia w obliczaniu odległości na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mapa, skala, siatka kartograficzna, legenda</i> • wymienia elementy mapy • wyjaśnia różnice między siatką kartograficzną a siatką geograficzną • wymienia rodzaje skal • szereguje skale w kolejności od największej do najmniejszej • przedstawia skalę w postaci mianowanej i podziałki liniowej • posługuje się skalą mapy do obliczania odległości na mapie i w terenie • oblicza skalę mapy na podstawie odległości między obiektami przedstawionymi na mapie i w terenie
4.	Przedstawianie zjawisk na mapach	<ul style="list-style-type: none"> • metody przedstawiania zjawisk na mapach (kartogram, kartodiagram, metoda izolinii, metoda sygnaturowa) • sposoby przedstawiania rzeźby terenu • terminy: <i>wysokość względna, wysokość bezwzględna, poziomica</i> • odczytywanie wysokości bezwzględnej i obliczanie wysokości względnej • podział map i ich zastosowanie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wysokość względna, wysokość bezwzględna, poziomica, mapa hipsometryczna</i> • wymienia i charakteryzuje metody przedstawiania zjawisk na mapach • odczytuje z map informacje przedstawione za pomocą różnych metod kartograficznych • omawia sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapie • odczytuje z mapy wysokość bezwzględną • oblicza wysokość względną • przedstawia podział map ze względu na treść, skalę i przeznaczenie • omawia zastosowanie map

5.	Położenie i granice Polski	<ul style="list-style-type: none"> • cechy położenia Europy (granica między Europą a Azją) • cechy położenia fizycznogeograficznego i politycznego Polski w Europie • szerokość i długość geograficzna skrajnych punktów Polski • konsekwencje rozciągłości równoleżnikowej i południkowej Polski i Europy • długość i przebieg granic Polski (w tym morskich wód wewnętrznych) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie granicę między Europą a Azją • określa położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski • odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy • na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje skrajne punkty Polski i Europy • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Polski • opisuje konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Polski i Europy • podaje całkowitą i administracyjną powierzchnię Polski • wskazuje na mapie przebieg granic Polski (w tym morskich wód wewnętrznych)
6.	Przeszłość geologiczna Polski	<ul style="list-style-type: none"> • płytowa budowa litosfery • termin <i>geologia</i> • dzieje geologiczne Ziemi (podział na ery i okresy) • wydarzenia geologiczne na obszarze Polski • obszar Polski na tle struktur geologicznych Europy • ruchy górotwórcze na obszarze Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje płytową budowę litosfery • omawia najważniejsze wydarzenia z przeszłości geologicznej obszaru Polski • określa struktury geologiczne Polski na tle Europy ze szczególnym uwzględnieniem obszarów fałdowań • przedstawia wpływ ruchów górotwórczych w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski
7.	Góry w Europie i w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • typy genetyczne gór oraz ich przykłady • ruchy górotwórcze w Europie i w Polsce • typy gór w Europie i w Polsce • cechy gór zrębowych i gór fałdowych w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia typy genetyczne gór i podaje ich cechy • wyjaśnia, na czym polegają ruchy górotwórcze • podaje przykłady różnych typów gór i wskazuje je na mapie • przedstawia wpływ ruchów górotwórczych w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski
8.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> • powstawanie lodowców • współczesne obszary występowania lodowców na Ziemi • znaczenie terminów: <i>krajobraz polodowcowy</i>, <i>rzeźba glacialna</i> • zasięgi zlodowaceń na terenie Europy w plejstocenie • nizinne formy polodowcowe • górskie formy polodowcowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>krajobraz polodowcowy</i>, <i>rzeźba polodowcowa (glacialna)</i> • charakteryzuje proces powstawania lodowców • omawia zlodowacenia, które wystąpiły na obszarze Polski • przedstawia wpływ zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski • charakteryzuje działalność rzeźbotwórczą lądolodu i lodowców górskich na obszarze Polski • wymienia formy terenu utworzone na obszarze Polski przez lądolód skandynawski

9.	Ukształtowanie powierzchni	<ul style="list-style-type: none"> • ukształtowanie powierzchni Europy • cechy rzeźby terenu Polski • czynniki kształtujące pasy rzeźby terenu • charakterystyka pasów rzeźby terenu Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cechy ukształtowania powierzchni kraju na podstawie mapy ogólnogeograficznej • przedstawia czynniki kształtujące rzeźbę terenu Polski • charakteryzuje pasy rzeźby terenu Polski • przedstawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski
10.	Skąły i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> • występowanie skał w Polsce • podział surowców mineralnych • rozmieszczenie i znaczenie surowców mineralnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia występowanie głównych skał w Polsce • wymienia główne rodzaje surowców mineralnych Polski i podaje ich przykłady • wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych rodzajów surowców mineralnych Polski • omawia znaczenie gospodarcze wybranych surowców mineralnych
11.	Czynniki kształtujące klimat Polski	<ul style="list-style-type: none"> • strefy klimatyczne świata • terminy: <i>klimat, pogoda, ciśnienie atmosferyczne</i> • czynniki klimatotwórcze • czynniki kształtujące klimat w Polsce • masy powietrza kształtujące pogodę w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie różnicę między klimatem a pogodą • wymienia czynniki klimatotwórcze • charakteryzuje główne czynniki kształtujące klimat Polski na tle Europy • omawia wpływ głównych mas powietrza na klimat i pogodę w Polsce
12.	Cechy klimatu Polski	<ul style="list-style-type: none"> • elementy klimatu Polski • przejściowość klimatu Polski • okres wegetacyjny i jego zróżnicowanie na obszarze Polski • wpływ zmienności pogody na rolnictwo, transport i turystykę 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje elementy klimatu Polski (m.in. temperaturę powietrza, opady i wiatry) oraz długość okresu wegetacyjnego • wyjaśnia, czym jest okres wegetacyjny i omawia jego zróżnicowanie na obszarze Polski • analizuje zróżnicowanie klimatyczne Polski na podstawie klimatogramów sporządzonych dla wybranych stacji meteorologicznych • wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę

13.	Rzeki w Europie i w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>przepływ</i> • terminy: <i>źródło, rzeka główna, dopływ, system rzeczny, dorzecze, zlewisko, ujście deltowe, ujście lejkowate</i> • wody Europy – główne rzeki • przepływy wybranych europejskich i polskich rzek • cechy sieci hydrograficznej Polski • typy ujść rzecznych • walory przyrodnicze Wisły i Odry 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>przepływ</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>źródło, rzeka główna, dopływ, system rzeczny, dorzecze, zlewisko, ujście deltowe, ujście lejkowate</i> • wskazuje na mapie główne rzeki Europy • charakteryzuje przepływy wybranych rzek Europy i Polski • wyjaśnia, na czym polega asymetria dorzeczy Wisły i Odry • charakteryzuje systemy rzeczne Wisły i Odry i porównuje je z wybranymi systemami rzecznyymi w Europie • opisuje cechy i walory przyrodnicze Wisły i Odry na podstawie mapy • opisuje przyrodnicze i gospodarcze znaczenie rzek w Polsce
14.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> • położenie Bałtyku • linia brzegowa Bałtyku • temperatura wód Bałtyku • przyczyny zróżnicowania zasolenia wód Morza Bałtyckiego • rzeźbotwórcza działalność morza – typy wybrzeży Bałtyku • degradacja wód Bałtyku 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa położenie Morza Bałtyckiego • wskazuje na mapie Morza Bałtyckiego jego największe zatoki, wyspy i cieśniny • omawia linię brzegową Bałtyku • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego • przedstawia cechy fizyczne wód Morza Bałtyckiego • charakteryzuje główne typy wybrzeży Morza Bałtyckiego • podaje źródła zanieczyszczeń wód Morza Bałtyckiego
15.	Gleby w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>gleba, czynniki glebotwórcze, procesy glebotwórcze, profil glebowy</i> • zróżnicowanie glebowe Polski • regiony występowania gleb na obszarze Polski • profile glebowe 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, czynniki glebotwórcze, procesy glebotwórcze, profil glebowy</i> • wymienia typy genetyczne gleb występujących w Polsce • wyróżnia najważniejsze cechy gleby brunatnej, biellicowej, czarnoziemiu, mady i rędziny na podstawie profilów glebowych • wskazuje rozmieszczenie gleb na mapie Polski
16.	Lasy w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>lesistość</i> • typy zbiorowisk leśnych w Polsce • funkcje lasów • zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>lesistość</i> • rozróżnia główne rodzaje lasów w Polsce (na podstawie filmu, ilustracji lub w terenie) • omawia przyrodnicze i gospodarcze funkcje lasów • wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika lesistości Polski

17.	Ochrona środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • formy ochrony przyrody w Polsce • parki narodowe w Polsce • przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody • przykłady chronionych gatunków roślin i zwierząt w Polsce • najważniejsze przedsięwzięcia w zakresie ochrony środowiska podejmowane w naszym kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia formy ochrony przyrody w Polsce • wskazuje na mapie parki narodowe • charakteryzuje wybrane parki narodowe w Polsce • podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody występujących na obszarze regionu, w którym mieszka • wymienia przykłady chronionych gatunków roślin i zwierząt w Polsce • ocenia najważniejsze działania w zakresie ochrony środowiska • przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Polski
18.	Mapa polityczna Europy i podział administracyjny Polski	<ul style="list-style-type: none"> • najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy w drugiej połowie XX w. • podział polityczny Europy • zróżnicowanie powierzchniowe państw Europy • podział administracyjny Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy w drugiej połowie XX w. • określa położenie polityczne Polski • wskazuje na mapie największe i najmniejsze państwa Europy • omawia podział administracyjny Polski • podaje nazwy województw i ich stolic oraz wskazuje je na mapie
19.	Zmiany liczby ludności Polski i Europy	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>demografia, przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, wyż demograficzny, niż demograficzny</i> • zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. • przyrost naturalny w Polsce na tle Europy • przestrzenne zróżnicowanie przyrostu naturalnego w Polsce i w Europie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>demografia, przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, wyż demograficzny, niż demograficzny</i> • charakteryzuje zmiany liczby ludności Polski i Europy po 1945 r. na podstawie danych statystycznych i map • charakteryzuje przyrost naturalny ludności Polski na tle Europy • odczytuje z tabel i diagramów dane dotyczące liczby urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego, a następnie analizuje je i formułuje wnioski na ich podstawie • oblicza współczynnik przyrostu naturalnego • analizuje na podstawie map przestrzenne zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego w Polsce oraz w Europie • porównuje zmiany w przyroście naturalnym ludności w Polsce i wybranych krajach Europy

20.	Struktura płci i wieku	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>piramida płci i wieku, średnia długość trwania życia</i> struktura ludności Polski wg płci piramida płci i wieku ludności Polski starzenie się polskiego społeczeństwa ekonomiczne skutki starzenia się polskiego społeczeństwa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>piramida płci i wieku, średnia długość trwania życia</i> odczytuje z tabel i diagramów (w tym z piramid płci i wieku) dane dotyczące struktury płci i wieku, a następnie analizuje je i formułuje wnioski na ich podstawie charakteryzuje struktury płci i wieku ludności Polski na podstawie piramidy płci i wieku porównuje strukturę wieku i płci ludności Polski z analogicznymi strukturami ludności w wybranych państwach europejskich porównuje średnią długość trwania życia Polaków na tle europejskich społeczeństw wymienia konsekwencje starzenia się polskiego społeczeństwa
21.	Rozmieszczenie ludności	<ul style="list-style-type: none"> termin <i>wskaźnik gęstości zaludnienia</i> czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce zróznicowanie przestrzenne gęstości zaludnienia w Polsce cechy rozmieszczenia ludności w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia termin <i>gęstość zaludnienia</i> wymienia czynniki wpływające na nierównomierne rozmieszczenie ludności w Polsce wyjaśnia zróznicowanie gęstości zaludnienia na obszarze Polski na podstawie map tematycznych
22.	Migracje wewnętrzne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>migracje, imigracja, emigracja, saldo migracji, współczynnik salda migracji, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu rzeczywistego</i> przyczyny migracji wewnętrznych Polaków wielkość migracji wewnętrznych w polskich miastach 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia terminy: <i>migracje, imigracja, emigracja, saldo migracji, współczynnik salda migracji, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu rzeczywistego</i> wyjaśnia różnicę między imigracją a emigracją określa przyczyny i skutki migracji wewnętrznych odczytuje z wykresów saldo migracji w polskich miastach na przestrzeni lat
23.	Migracje zagraniczne Polaków	<ul style="list-style-type: none"> przyczyny migracji zagranicznych Polaków współczesne kierunki emigracji z Polski Polacy na świecie imigracja do Polski współczesne kierunki imigracji do Polski przyrost rzeczywisty ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich przyczyny i skutki migracji zagranicznych w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> odczytuje z tabel i diagramów dane dotyczące wielkości i kierunków migracji zagranicznych w Polsce analizuje kierunki migracji z Polski i do Polski, a następnie wyciąga wnioski porównuje zmiany w przyroście rzeczywistym ludności Polski i wybranych państw europejskich wymienia główne skupiska Polonii na świecie formułuje hipotezy dotyczące przyczyn i skutków migracji zagranicznych w Polsce podaje główne przyczyny i skutki migracji zagranicznych w Polsce

24.	Struktura narodowościowa, etniczna i wyznaniowa	<ul style="list-style-type: none"> • struktura narodowościowa ludności Polski na tle wybranych państw Europy • mniejszości narodowe i etniczne w Polsce • główne skupiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce • społeczności etniczne w Polsce • struktura wyznaniowa ludności Polski na tle wybranych państw Europy • przyczyny zróżnicowania narodowościowego, etnicznego i wyznaniowego ludności Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje cechy struktury narodowościowej ludności Polski na tle wybranych państw Europy • wymienia i wskazuje na mapie główne skupiska mniejszości narodowych w Polsce • charakteryzuje społeczności etniczne w Polsce • porównuje i wyjaśnia zróżnicowanie narodowościowe, etniczne oraz wyznaniowe ludności Polski i wybranych państw europejskich
25.	Struktura zatrudnienia i bezrobocie	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>struktura zatrudnienia, bezrobocie, stopa bezrobocia, ludność aktywna zawodowo</i> • podział gospodarki na sektory • zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w XX i XXI w. • struktura zatrudnienia ludności Polski na tle wybranych państw Europy • przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce • zróżnicowanie przestrzenne bezrobocia w Polsce oraz w Europie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>struktura zatrudnienia, bezrobocie, stopa bezrobocia, ludność aktywna zawodowo</i> • omawia podział gospodarki na sektory i wykazuje ich znaczenie w rozwoju społeczno-gospodarczym państwa • określa różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i w wybranych państwach europejskich • porównuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w XX i XXI w. na podstawie danych statystycznych • porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich • podaje przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce
26.	Miasta w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>miasto</i> • przyczyny rozwoju największych miast w Polsce • funkcje miast • przemiany współczesnych miast 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>miasto</i> • identyfikuje przyczyny rozwoju największych polskich miast • wskazuje funkcje miast • podaje przykłady miast o różnych funkcjach • charakteryzuje przemiany współczesnych miast • omawia problemy mieszkańców dużych miast

27.	Urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna (konurbacja)</i> • poziom urbanizacji w Polsce i w wybranych krajach Europy • rozmieszczenie miast w Polsce • zróżnicowanie wielkościowe polskich miast • typy zespołów miejskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja monocentryczna, aglomeracja policentryczna (konurbacja)</i> • analizuje poziom urbanizacji w Polsce i w Europie na podstawie danych statystycznych • analizuje rozmieszczenie oraz wielkość miast w Polsce • wskazuje na mapie największe miasta w Polsce • wymienia typy zespołów miejskich i podaje ich przykłady w Polsce • podaje różnice między aglomeracją monocentryczną a konurbacją
28.	Warunki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • rolnictwo jako sektor gospodarki i jego rola w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • regiony rolnicze w Polsce • wpływ Unii Europejskiej na polskie rolnictwo 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcje rolnictwa jako sektora gospodarki • opisuje przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • opisuje pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa w Polsce • wymienia nazwy regionów rolniczych w Polsce o najkorzystniejszych warunkach do produkcji rolnej i wskazuje je na mapie • omawia korzyści, szanse i zagrożenia dla polskiego rolnictwa wynikające z członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej
29.	Produkcja roślinna	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>plony, zbiory, areal</i> • struktura użytkowania ziemi w Polsce na tle innych krajów Europy • główne uprawy w Polsce • struktura upraw w Polsce • przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw w Polsce • gospodarcze znaczenie wybranych upraw • produkcja roślinna w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plony, zbiory, areal</i> • omawia strukturę użytkowania ziemi w Polsce na tle innych krajów Europy • wymienia główne uprawy w Polsce • omawia rozmieszczenie głównych upraw w Polsce • podaje przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) w Polsce • wskazuje rejony warzywnictwa i sadownictwa w Polsce • przedstawia znaczenie upraw dla gospodarki Polski • porównuje produkcję roślinną w Polsce z produkcją w innych krajach Europy

30.	Produkcja zwierzęca	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>pogłowie</i> • główne zwierzęta gospodarskie w Polsce • przestrzenne zróżnicowanie chowu zwierząt gospodarskich w Polsce • produkcja zwierzęca w Polsce na tle produkcji w innych krajach europejskich • znaczenie chowu zwierząt dla gospodarki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pogłowie, chów, hodowla</i> • wymienia główne zwierzęta gospodarskie w Polsce • przedstawia znaczenie gospodarcze hodowli zwierząt • wymienia regiony hodowli zwierząt gospodarskich i wskazuje je na mapie • wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu chowu bydła i trzody chlewnej w Polsce • porównuje produkcję zwierzęcą w Polsce z produkcją zwierzęcą w innych krajach Europy
31.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> • przemysł jako sektor gospodarki i jego rola w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • podział przemysłu na sekcje i działy • przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski • restrukturyzacja polskiego przemysłu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przemysł jako sektor gospodarki i omawia jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • rozróżnia główne działy przemysłu • omawia rozwój przemysłu w Polsce po II wojnie światowej • wyjaśnia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski • omawia przyczyny i skutki restrukturyzacji polskiego przemysłu
32.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • podział źródeł energii • struktura produkcji energii elektrycznej wg rodzajów elektrowni w Polsce na tle wybranych krajów Europy • typy elektrowni • rozmieszczenie elektrowni w Polsce • odnawialne źródła energii (OZE) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia źródła energii • charakteryzuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce wg rodzajów elektrowni i źródeł na tle wybranych krajów Europy • wymienia rodzaje elektrowni • lokalizuje na mapie największe elektrownie w Polsce • omawia wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w Polsce
33.	Gospodarka morska	<ul style="list-style-type: none"> • największe porty morskie w Polsce • struktura i wielkość przeładunków w polskich portach • przemysł stoczniowy w Polsce • sytuacja polskiego rybołówstwa • możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie największe porty morskie w Polsce • charakteryzuje na podstawie diagramów strukturę i wielkość przeładunków w polskich portach morskich • przedstawia sytuację polskiego rybołówstwa oraz przemysłu stoczniowego • ocenia możliwości rozwoju gospodarki morskiej w Polsce

34.	Usługi w Polsce. Transport lądowy	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje usług • rola usług w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju • termin <i>komunikacja</i> • podział komunikacji • rodzaje transportu lądowego w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia różnicowanie usług w Polsce i ich rolę w rozwoju gospodarki • wyjaśnia znaczenie terminu <i>komunikacja</i> • omawia rodzaje transportu lądowego w Polsce • omawia gęstość dróg kołowych i autostrad w Polsce • charakteryzuje na podstawie mapy sieć kolejową w Polsce • ocenia znaczenie transportu lądowego dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju
35.	Transport wodny i lotniczy w Polsce. Łączność	<ul style="list-style-type: none"> • rodzaje transportu wodnego w Polsce • znaczenie transportu wodnego • znaczenie żeglugi śródlądowej • porty lotnicze w Polsce • znaczenie transportu lotniczego • łączność oraz jej znaczenie w rozwoju gospodarczym kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje transportu wodnego • ocenia znaczenie transportu wodnego (morskiego i śródlądowego) dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego naszego kraju • wymienia nazwy głównych szlaków transportu śródlądowego i wskazuje je na mapie Polski • wskazuje na mapie porty lotnicze • omawia rolę transportu lotniczego w przewozie pasażerów i ładunków • wymienia rodzaje łączności • ocenia znaczenie łączności dla jakości życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego Polski
36.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • termin <i>turystyka</i> • rodzaje turystyki • atrakcyjność turystyczna Polski • znaczenie turystyki dla gospodarki kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>turystyka</i> • dokonuje podziału turystyki • charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski • omawia na podstawie danych statystycznych wpływ z turystyki w wybranych krajach Europy i w Polsce • wyjaśnia znaczenie turystyki dla gospodarki kraju
37.	Regiony turystyczne w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • regiony turystyczne Polski • polskie obiekty na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości • wpływ walorów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego na rozwój turystyki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia obszary Polski o dużym znaczeniu dla turystyki • charakteryzuje na podstawie różnych źródeł wybrane regiony turystyczne Polski • ocenia atrakcyjność turystyczną wybranego regionu Polski • wskazuje na mapie obiekty turystyczne stanowiące największą atrakcję danego regionu • charakteryzuje i wskazuje na mapie położone na obszarze Polski wybrane obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości • dokonuje refleksji nad wartością obiektów dziedzictwa kulturowego Polski

38.	Handel	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>eksport, import, saldo bilansu handlu zagranicznego</i> • główni partnerzy handlowi Polski • główne towary importowe i eksportowe • znaczenie handlu zagranicznego w gospodarce kraju • przykłady sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksport, import, saldo bilansu handlu zagranicznego</i> • charakteryzuje bilans handlu zagranicznego Polski • wymienia kraje będące głównymi partnerami handlowymi Polski • omawia strukturę towarową handlu międzynarodowego • ocenia znaczenie handlu zagranicznego dla polskiej gospodarki • podaje przykłady sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej
39.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • źródła zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego • przyczyny emisji gazów cieplarnianych • powstawanie kwaśnych opadów • przyczyny zanieczyszczenia wód • skutki zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia źródła zanieczyszczeń • charakteryzuje stan środowiska przyrodniczego Polski • omawia na podstawie tekstu źródłowego różne rodzaje zanieczyszczeń i ich wpływ na środowisko przyrodnicze • omawia na podstawie schematu przyczyny emisji gazów cieplarnianych i powstawania kwaśnych opadów • analizuje stan zanieczyszczenia wód śródlądowych na podstawie mapy tematycznej • omawia skutki zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego i ich wpływ na zachowanie walorów dziedzictwa przyrodniczego we własnym regionie
40.	Ochrona przeciwpowodziowa a występowanie i skutki powodzi	<ul style="list-style-type: none"> • terminy: <i>powódź, dolina rzeczna, koryto rzeczne, obszar zalewowy, sztuczny zbiornik wodny, retencja naturalna</i> • przyczyny powodzi • obszary zagrożone powodzią w Polsce • czynniki sprzyjające powodziom w Polsce • największe powodzie w historii Polski i ich skutki na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>powódź, dolina rzeczna, koryto rzeczne, obszar zalewowy, sztuczny zbiornik wodny, retencja naturalna</i> • opisuje zjawisko powodzi • wymienia przyczyny powodzi • wskazuje na mapie Polski Dolny Śląsk oraz Małopolskę jako przykłady obszarów zagrożonych powodzią • przedstawia największe powodzie w historii Polski i ich skutki • ustala czynniki sprzyjające powodziom w Polsce, • określa rolę sztucznych zbiorników wodnych w Polsce w systemie ochrony przeciwpowodziowej • analizuje i porównuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej oraz określa wpływ zabudowy obszarów zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na występowanie i skutki powodzi na przykładzie Dolnego Śląska i Małopolski

41.	Warunki produkcji energii z różnych źródeł	<ul style="list-style-type: none"> wpływ warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego wykorzystanie różnych źródeł energii w województwie pomorskim i łódzkim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych lub tę produkcję ograniczające określa wpływ warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego analizuje dane statystyczne dotyczące liczby farm wiatrowych w województwach łódzkim i pomorskim
42.	Rozwój dużych miast a zmiany w strefach podmiejskich	<ul style="list-style-type: none"> wpływ rozwoju dużych miast na przekształcenie strefy podmiejskiej przyczyny migracji mieszkańców dużych miast do stref podmiejskich 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa przyczyny migracji do stref podmiejskich identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami struktury ludności na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa identyfikuje związki między rozwojem dużych miast a zmianami w strefach podmiejskich w zakresie użytkowania i zagospodarowania terenu, stylu zabudowy na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa
43.	Migracje a zaludnienie i struktura wieku na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje współczynnik salda migracji na przykładzie województw zachodniopomorskiego i podlaskiego określa wpływ migracji na strukturę wieku ludności wiejskiej na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego analizuje dane statystyczne dotyczące zmian w zaludnieniu na przykładzie województw zachodniopomorskiego i podlaskiego
44.	Wpływ zmian politycznych i gospodarczych po 1989 roku na strukturę zatrudnienia	<ul style="list-style-type: none"> różnice pomiędzy gospodarką centralnie sterowaną a gospodarką rynkową wpływ przemian politycznych i gospodarczych po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej wymienia cechy gospodarki w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej przed 1989 r. i po nim wykazuje wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej

45.	Wpływ transportu na rozwój przemysłu i usług	<ul style="list-style-type: none"> terminy: <i>centra logistyczne, spedycja</i> wpływ transportu na rozwój działalności gospodarczej na obszarze metropolitalnym Wrocławia wpływ transportu morskiego na rozwój działalności gospodarczej i usługowej w Trójmieście 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>centra logistyczne, spedycja</i> omawia sieć autostrad i dróg ekspresowych na podstawie mapy identyfikuje związki między przebiegiem autostrad i dróg ekspresowych a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych, centrów logistycznych i handlowych na obszarze metropolitalnym Wrocławia wymienia główne inwestycje przemysłowe we Wrocławiu i w okolicach identyfikuje związki między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta
46.	Wpływ walorów przyrodniczych i kulturowych na rozwój turystyki	<ul style="list-style-type: none"> wpływ walorów przyrodniczych wybrzeża Bałtyku na rozwój turystyki wpływ dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa wpływ walorów przyrodniczych wybrzeża Bałtyku na rozwój turystyki na tym obszarze określa wpływ dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tym obszarze wymienia najważniejsze walory turystyczne wybrzeża Bałtyku wymienia najważniejsze walory turystyczne Małopolski analizuje dane statystyczne dotyczące ruchu turystycznego nad Morzem Bałtyckim i w Krakowie omawia ruch turystyczny w Polsce na podstawie map tematycznych
47.–50.	Poznaję region, w którym mieszkam	<ul style="list-style-type: none"> położenie na mapie regionu geograficznego, w którym mieszka uczeń główne cechy środowiska przyrodniczego regionu, w którym mieszka uczeń cechy struktury demograficznej regionu, w którym mieszka uczeń najważniejsze cechy gospodarki regionu, w którym mieszka uczeń przyrodnicze i kulturowe walory regionu, w którym mieszka uczeń współpraca międzynarodowa regionu, w którym mieszka uczeń osiągnięcia Polaków pochodzących z regionu, w którym mieszka uczeń, w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu <i>region</i> wskazuje położenie swojego regionu geograficznego na mapie Polski przedstawia źródła informacji o swoim regionie charakteryzuje środowisko przyrodnicze własnego regionu oraz określa jego główne cechy na podstawie map tematycznych rozpoznaje skały występujące we własnym regionie prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności i gospodarki własnego regionu na podstawie wyszukanych danych statystycznych i map tematycznych przedstawia przyrodnicze i kulturowe walory własnego regionu projektuje trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie na podstawie różnych źródeł informacji oraz własnych obserwacji terenowych wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu dyskutuje na temat form współpracy między własnym regionem a partnerskimi regionami zagranicznymi, w tym euroregionami przedstawia na przykładach osiągnięcia Polaków związanych z regionem w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego

61.–64.	Moja <i>mała ojczyzna</i>	<ul style="list-style-type: none"> • obszar utożsamiany z <i>małą ojczyzną</i> • walory środowiska geograficznego <i>małej ojczyzny</i> • atrakcyjność kulturowa <i>małej ojczyzny</i> • cechy społeczno-gospodarcze <i>małej ojczyzny</i> • działania społeczności lokalnej na rzecz <i>małej ojczyzny</i> 	<p>Uczeń poprawnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa obszar utożsamiany z <i>małą ojczyzną</i> jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym • przedstawia źródła informacji o swojej <i>małej ojczyźnie</i> • rozpoznaje w terenie główne obiekty charakterystyczne dla <i>małej ojczyzny</i> i decydujące o jej atrakcyjności • przedstawia w dowolnej formie atrakcyjność <i>małej ojczyzny</i> jako miejsca zamieszkania i rozwoju określonej działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach • projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności • identyfikuje się z <i>małą ojczyzną</i> i czuje się współodpowiedzialny za kształtowanie ładu przestrzennego oraz za jej rozwój
---------	---------------------------	--	--

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny. *Planeta Nowa 8*

Wymagania na poszczególne oceny				
konieczne (ocena dopuszczająca)	podstawowe (ocena dostateczna)	rozszerzające (ocena dobra)	dopelniające (ocena bardzo dobra)	wykraczające (ocena celująca)
I. Azja				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie położenie geograficzne Azji wymienia formy ukształtowania powierzchni Azji wymienia strefy klimatyczne Azji na podstawie mapy klimatycznej wymienia największe rzeki Azji wymienia strefy aktywności sejsmicznej w Azji na podstawie mapy geologicznej wyjaśnia znaczenie terminu <i>wulkanizm</i> odczytuje z mapy nazwy największych wulkanów w Azji wskazuje na mapie zasięg Ognistego Pierścienia Pacyfiku wymienia czynniki przyrodnicze wpływające na rozwój rolnictwa w Azji wymienia główne uprawy w Azji na podstawie mapy gospodarczej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje linię brzegową Azji na podstawie mapy świata charakteryzuje zróżnicowanie środowiska geograficznego Azji przedstawia kontrasty w ukształtowaniu powierzchni terenu Azji omawia czynniki klimatyczne kształtujące klimat Azji omawia strefy roślinne Azji omawia budowę wulkanu na podstawie ilustracji wymienia typy wulkanów i podaje ich główne cechy wskazuje na mapie obszary Azji o korzystnych i niekorzystnych warunkach do rozwoju rolnictwa wymienia czołówkę państw azjatyckich w światowych zbiorach roślin uprawnych na podstawie infografiki charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Japonii omawia strukturę zatrudnienia w Japonii na podstawie analizy danych statystycznych omawia warunki naturalne rozwoju rolnictwa w Japonii 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia budowę geologiczną Azji na podstawie mapy tematycznej omawia cyrkulację monsunową i jej wpływ na klimat Azji charakteryzuje kontrasty klimatyczne i roślinne w Azji na podstawie mapy tematycznej omawia czynniki wpływające na układ sieci rzecznej w Azji omawia płytową budowę litosfery na podstawie map tematycznych wyjaśnia przyczyny występowania trzęsień ziemi i tsunami w Azji opisuje przebieg trzęsienia ziemi omawia warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Azji opisuje ekstremalne zjawiska klimatyczne i ich skutki w Japonii opisuje skutki występowania tajfunów na obszarze Japonii omawia bariery utrudniające rozwój gospodarki Japonii omawia znaczenie i rolę transportu w gospodarce Japonii omawia cechy gospodarki Chin analizuje wielkości PKB w Chinach na tle innych krajów świata na podstawie danych statystycznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje azjatyckie rekordy dotyczące rzeźby terenu, linii brzegowej i hydrosfery na podstawie infografiki omawia powstawanie Himalajów i rowów oceanicznych przedstawia sposoby zabezpieczania ludzi przed skutkami trzęsień ziemi omawia warunki klimatyczne w Azji wpływające na rytm uprawy ryżu omawia znaczenie uprawy ryżu dla krajów Azji Południowo-Wschodniej wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami w Japonii analizuje źródła gospodarczego rozwoju Japonii charakteryzuje cechy nowoczesnej gospodarki Japonii oraz rodzaje produkcji przemysłowej uzasadnia, że gospodarka Japonii należy do najnowocześniejszych na świecie przedstawia problemy demograficzne i społeczne Chin z uwzględnieniem przyrostu naturalnego na podstawie analizy danych statystycznych omawia znaczenie nowoczesnych kolei w rozwoju gospodarczym Chin omawia kontrasty etniczne, językowe i religijne w Indiach 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego na wschodnich wybrzeżach Azji występuje wiele wulkanów udowadnia słuszność stwierdzenia, że Azja to kontynent kontrastów geograficznych omawia wpływ budowy geologicznej na występowanie rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami ocenia skutki trzęsień ziemi dla obszarów gęsto zaludnionych wyjaśnia na podstawie mapy ogólnogeograficznej i analizy danych statystycznych, dlaczego grunty orne mają niewielki udział w strukturze użytkowania ziemi w Azji wykazuje związki między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii omawia wpływ gospodarki Chin na gospodarkę światową opisuje główne problemy indyjskiego społeczeństwa oraz przedstawia ich przyczyny

<ul style="list-style-type: none"> • określa cechy położenia Japonii na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia cechy środowiska naturalnego Japonii • wymienia główne uprawy w Japonii • określa cechy położenia Chin na podstawie mapy ogólnogeograficznej • lokalizuje na mapie ośrodki przemysłu zaawansowanych technologii w Chinach • wymienia główne uprawy w Chinach i opisuje ich rozmieszczenie na podstawie mapy gospodarczej • określa położenie geograficzne Indii • porównuje liczbę ludności Chin i Indii oraz odczytuje z wykresu ich prognozę • wymienia największe aglomeracje Indii i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminu <i>slumsy</i> • wymienia główne rośliny uprawne w Indiach i wskazuje na mapie tematycznej regiony ich występowania • wymienia surowce mineralne w Indiach i wskazuje na mapie regiony ich występowania • określa położenie geograficzne Bliskiego Wschodu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia cechy rolnictwa Japonii na podstawie analizy danych statystycznych • określa różnorodność cech środowiska geograficznego Chin na podstawie mapy tematycznej • omawia czynniki przyrodnicze sprzyjające osadnictwu w Chinach • przedstawia nierównomierne rozmieszczenie ludności Chin na podstawie mapy gęstości zaludnienia • omawia główne kierunki produkcji rolnej w Chinach • omawia cechy środowiska geograficznego Półwyspu Indyjskiego • podaje przyczyny powstawania slumsów w Indiach • omawia warunki uprawy roślin w Indiach na podstawie mapy tematycznej • charakteryzuje indyjską Dolinę Krzemową • omawia cechy środowiska przyrodniczego Bliskiego Wschodu • omawia wielkość zasobów ropy naftowej na świecie i na Bliskim Wschodzie na podstawie wykresu i mapy tematycznej • przedstawia cele organizacji OPEC 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje tradycyjne rolnictwo i warunki rozwoju rolnictwa Chin • przedstawia problemy demograficzne Indii • omawia system kastowy w Indiach • przedstawia zróżnicowanie indyjskiej edukacji • analizuje strukturę zatrudnienia i strukturę PKB Indii na podstawie wykresu • charakteryzuje przemysł przetwórczy Indii • omawia zróżnicowanie religijne na Bliskim Wschodzie • omawia wpływ religii na życie muzułmanów • przedstawia znaczenie przemysłu naftowego w krajach Bliskiego Wschodu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje cechy gospodarki Indii i możliwości ich rozwoju • omawia znaczenie ropy naftowej w rozwoju ekonomicznym państw Bliskiego Wschodu • omawia źródła konfliktów zbrojnych i terroryzmu na Bliskim Wschodzie 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje skutki występowania konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie
---	--	--	--	---

<ul style="list-style-type: none">• wymienia państwa leżące na Bliskim Wschodzie na podstawie mapy politycznej• wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie				
II. Afryka				

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •określa położenie matematyczno-geograficzne Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej •wymienia strefy klimatyczne Afryki •wymienia największe rzeki i jeziora Afryki •wymienia czynniki przyrodnicze wpływające na rozwój rolnictwa w Afryce •wymienia główne uprawy w Afryce •wymienia surowce mineralne Afryki na podstawie mapy gospodarczej •wskazuje obszary występowania surowców mineralnych na terenie Afryki •wymienia atrakcyjne turystycznie państwa Afryki •określa położenie geograficzne Etiopii •wyjaśnia różnicę między głodem a niedożywieniem •wymienia państwa w Afryce dotknięte głodem i niedożywieniem •określa położenie geograficzne Kenii •wymienia obiekty turystyczne na terenie Kenii 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia cechy ukształtowania powierzchni Afryki •wymienia cechy różnych typów klimatu w Afryce na podstawie klimatogramów •charakteryzuje sieć rzeczną i jeziora Afryki •omawia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Afryce •charakteryzuje znaczenie hodowli zwierząt w krajach Afryki •przedstawia różnicowanie PKB w różnych państwach Afryki na podstawie analizy danych statystycznych •omawia przemysł wydobywczy w Afryce •wskazuje państwa w Afryce dotknięte problemem głodu i niedożywienia na podstawie mapy tematycznej •analizuje niedożywienie ludności w Afryce na podstawie wykresu •przedstawia ruch turystyczny Kenii na podstawie analizy danych statystycznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia wpływ czynników klimatotwórczych na klimat Afryki •omawia rozmieszczenie opadów atmosferycznych w Afryce na podstawie mapy klimatycznej •omawia udział rolnictwa w strukturze zatrudnienia w wybranych państwach Afryki na podstawie wykresu •omawia gospodarkę w strefie Sahelu •omawia cechy gospodarki krajów Afryki na podstawie analizy danych statystycznych •przedstawia nowoczesne działy gospodarki Afryki •omawia rozwój i znaczenie usług w Afryce •omawia przyczyny niedożywienia ludności w Etiopii •opisuje zmiany w poziomie niedożywienia ludności Etiopii •wymienia obiekty w Kenii wpisane na listę dziedzictwa UNESCO •opisuje walory kulturowe Kenii na podstawie wybranych źródeł informacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia związek budowy geologicznej Afryki z powstawaniem rowów tektonicznych •wyjaśnia cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej •omawia przyczyny procesu pustynnienia w strefie Sahelu •omawia typy rolnictwa w Afryce •przedstawia czynniki ograniczające rozwój gospodarki w Afryce •omawia skutki niedożywienia ludności w Etiopii •omawia bariery ograniczające rozwój turystyki w Afryce •omawia walory przyrodnicze Kenii wpływające na rozwój turystyki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia istnienie strefowości klimatyczno-roślinno-glebowej w Afryce • wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi a możliwościami gospodarowania w strefie Sahelu • ocenia skutki stosowania rolnictwa żarowo-odłogowego i plantacyjnego w Afryce Zachodniej • przedstawia rolę chińskich inwestycji na kontynencie afrykańskim • przedstawia sposoby walki z głodem ludności Afryki na przykładzie Etiopii • określa związki między warunkami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii • przedstawia argumenty pomagające przełamywać stereotypy na temat Afryki
III. Ameryka Północna i Ameryka Południowa				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •określa położenie geograficzne Ameryki •wymienia nazwy mórz i oceanów oblewających Amerykę Północną i Amerykę Południową 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wymienia nazwy państw leżących w Ameryce Północnej i Ameryce Południowej •podaje główne cechy ukształtowania powierzchni Ameryki •wymienia strefy klimatyczne Ameryki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •charakteryzuje budowę geologiczną Ameryki •omawia czynniki klimatyczne wpływające na klimat Ameryki •porównuje strefy klimatyczne ze strefami roślinnymi w Ameryce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek ukształtowania powierzchni z budową geologiczną w Ameryce • omawia związek stref klimatycznych ze strefami roślinnymi w Ameryce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ustala prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Ameryki Południowej na podstawie map tematycznych

<ul style="list-style-type: none"> wymienia największe rzeki Ameryki i wskazuje je na mapie wyjaśnia znaczenie terminów: <i>tornado, cyklon tropikalny</i> wskazuje na mapie Aleję Tornad wymienia nazwy wybranych cyklonów tropikalnych w XXI wieku określa położenie geograficzne Amazonii omawia florę i faunę lasów równikowych podaje liczbę ludności Ameryki Północnej i Ameryki Południowej na podstawie wykresu wymienia główne odmiany człowieka zamieszkujące Amerykę wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja, megalopolis</i> wymienia obszary słabo i gęsto zaludnione w Ameryce Północnej i Ameryce Południowej i wskazuje je na mapie wymienia największe miasta i aglomeracje Ameryki Północnej i Ameryki Południowej i wskazuje na mapie przedstawia położenie geograficzne Kanady na podstawie mapy ogólnogeograficznej wymienia główne uprawy na terenie Kanady wskazuje zasięg występowania głównych upraw w Kanadzie na mapie gospodarczej określa położenie geograficzne Stanów Zjednoczonych wyjaśnia znaczenie terminów: <i>produkt światowy brutto, technopolia</i> 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny powstawania tornad i cyklonów tropikalnych podaje główne rejony występowania cyklonów tropikalnych i kierunki ich przemieszczania się podaje cechy środowiska geograficznego Amazonii omawia cechy klimatu Amazonii podaje przyczyny zróżnicowania etnicznego i kulturowego Ameryki przedstawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Ameryce Północnej i Ameryce Południowej analizuje liczbę ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności państw Ameryki na podstawie mapy tematycznej przedstawia cechy położenia geograficznego Kanady na podstawie mapy ogólnogeograficznej omawia ukształtowanie powierzchni Kanady przedstawia czynniki wpływające na klimat Kanady omawia strukturę użytkowania ziemi w Kanadzie na podstawie wykresu opisuje cechy położenia geograficznego Stanów Zjednoczonych wymienia czynniki wpływające na rozwój Doliny Krzemowej omawia strukturę użytkowania ziemi w Stanach Zjednoczonych na podstawie wykresu 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wody powierzchniowe Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej omawia mechanizm powstawania tornad i cyklonów tropikalnych podaje przyczyny wysokich rocznych sum opadów atmosferycznych w Amazonii opisuje piętność wilgotnych lasów równikowych w Amazonii omawia wielkie migracje w historii zasiedlania Ameryki omawia zmiany liczby ludności w Ameryce na przestrzeni lat na podstawie wykresu omawia rozwój miast Ameryki na podstawie wybranych źródeł podaje przykłady megalopolis w Ameryce i wskazuje je na mapie podaje przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej przedstawia zasięg występowania lasów w Kanadzie na podstawie mapy tematycznej przedstawia miejsce Kanady w światowym eksporcie wybranych produktów rolnych na podstawie wykresu omawia znaczenie przemysłu i jego kluczowe działy w Stanach Zjednoczonych omawia cechy rolnictwa Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia skutki występowania tornad i cyklonów tropikalnych w Ameryce omawia ekologiczne następstwa wylesiania Amazonii podaje kierunki gospodarczego wykorzystania Amazonii przedstawia sytuację rdzennej ludności w Ameryce przedstawia negatywne skutki urbanizacji w Ameryce określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej omawia czynniki wpływające na przebieg północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie opisuje cechy gospodarstw wielkoobszarowych na terenie Kanady charakteryzuje wybrane wskaźniki rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych omawia znaczenie usług wyspecjalizowanych w gospodarce Stanów Zjednoczonych omawia przyczyny marnowania żywności na przykładzie Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia sposoby ochrony przed nadchodzącym cyklonem na podstawie wybranych źródeł informacji przedstawia działania człowieka mające na celu ochronę walorów przyrodniczych Amazonii omawia skutki zanikania kultur pierwotnych na przykładzie Ameryki Północnej i Ameryki Południowej opisuje problemy ludności mieszkających w slumsach na podstawie materiałów źródłowych wykazuje zależność między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie omawia cechy charakterystyczne gospodarki Kanady z uwzględnieniem surowców mineralnych, rozwoju przemysłu i handlu ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarki Stanów Zjednoczonych ocenia rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej na podstawie analizy danych statystycznych
--	---	--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne działy przemysłu w Stanach Zjednoczonych wymienia rodzaje usług wyspecjalizowanych w Stanach Zjednoczonych 				
IV. Australia i Oceania				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Australii i Oceanii wymienia największe pustynie Australii na podstawie mapy wyjaśnia znaczenie terminu <i>basen artezyjski</i> wymienia endemity w Australii oraz na wyspach Oceanii przedstawia liczbę ludności i gęstość zaludnienia w Australii na podstawie mapy tematycznej i analizy danych statystycznych wymienia największe miasta Australii oraz wskazuje je na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje środowisko przyrodnicze Australii i Oceanii charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Australii wymienia strefy klimatyczne w Australii charakteryzuje wody powierzchniowe Australii omawia czynniki przyrodnicze wpływające na rozmieszczenie ludności w Australii omawia występowanie surowców mineralnych w Australii na podstawie mapy tematycznej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy charakterystyczne poszczególnych typów klimatu w Australii na podstawie klimatogramów omawia strefowość roślinną w Australii na podstawie mapy tematycznej omawia bariery utrudniające zamieszkanie Australii charakteryzuje rdzennych mieszkańców Australii omawia cechy rolnictwa Australii na tle warunków przyrodniczych przedstawia znaczenie turystyki w rozwoju gospodarki Australii i Oceanii 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ położenia Australii na klimat omawia zasoby wód artezyjskich i ich rolę w gospodarce Australii wyjaśnia, dlaczego Australia jest atrakcyjna dla imigrantów omawia znaczenie przemysłów przetwórczego i zaawansowanych technologii w rozwoju Australii 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależność między klimatem a zasobami wód powierzchniowych w Australii wykazuje zależność pomiędzy rozmieszczeniem ludności a warunkami naturalnymi występującymi w Australii określa główne cechy gospodarki Australii na tle warunków przyrodniczych
V. Obszary okołobiegunowe				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne obszarów okołobiegunowych wyjaśnia znaczenie terminów: <i>góra lodowa, pak lodowy, lądolód, lodowce szelfowe, nunataki</i> wymienia gatunki roślin i zwierząt na obszarach Arktyki i Antarktyki wymienia surowce mineralne na obszarach Arktyki i Antarktyki wskazuje na mapie Antarktydy położenie polskiej stacji badawczej Henryka Arctowskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy środowiska przyrodniczego obszarów okołobiegunowych charakteryzuje klimat Arktyki i Antarktyki wymienia zagrożenia środowiska naturalnego obszarów polarnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje zjawisko dnia polarnego i nocy polarnej na obszarach okołobiegunowych charakteryzuje ludy zamieszkujące Arktykę oraz warunki ich życia opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki wyjaśnia, dlaczego Antarktyda jest największą pustynią lodową prezentuje osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych wyjaśnia status prawny Antarktydy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia zmiany w środowisku przyrodniczym obszarów polarnych charakteryzuje cele oraz zakres badań prowadzonych w Arktyce i w Antarktyce na podstawie na podstawie dostępnych źródeł omawia wkład Polaków w badania obszarów polarnych na podstawie dostępnych źródeł

